ΤΡΥΦΙΟΔΩΡΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ
ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ
ΙΛΙΟΥ ΑΛΩΣΙΣ

TRYPHIODORI AEGYPTI
GRAMMATICI
EXCIDIVM TROIAE

GRAECE ET LATINE

ACCEDIT

INTERPRETATIO ITALICA

ANT. MAR. SALVINI

NVNC PRIMVM EDITA

EX AVTOGRAPHO BIBLIOTH. MARVCELL.

Recensuit, Varias Mediceorum Codicum Lectiones, & Selectas Adnotationes Adiecit

ANG. MAR. BANDINIVS I. V. D.

LAVRENTIANAE BIBLIOTH.

REG. PRAEFECTVS.

FLORENTIAE

cIɔ. Iɔ. cc. LXV.

TYPIS CAESAREIS.

AMPLISS. ATQ. EXCELLENTISS. DOMINO

ALOYSIO COMITI CANALI

POTENTISS. SARDINIAE REGIS

APVD CAESAREM LEGATO

VIRO NOBILISSIMO ET CLARISSIMO

AD GLORIAM MAIORVM SVORVM AEQVANDAM SVPERANDAMQ. OMNIVM VIRTVTVM EXEMPLIS EXCVLTO ATQ. ORNATO.

ANG. MAR. BANDINIVS

PERENNEM FELICITATEM.

TE meminiſſe arbitror, excellentiſſime Comes, ac ſapientiſſime, quum duobus abhinc annis ad potentiſſimum, atque invictiſſimum Sardiniae Regem properares, Florentiae cum duobus filiis Tuis, optimae indolis, ac magnae ſpei adoleſcentibus aliquantulum ſubſtitiſſe, ut noſtras Academias, atque inſignia veteris, ac re-

recentioris aevi monumenta obiter perluſtrares.

Sed quum multa alia in florentiſſima hac Civitate ab exteris hominibus ob nobilium operum ſplendorem avidiſſime conquiſita, viſenda forent, ad Laurentianam Medicum Bibliothecam accedere ſtatim voluiſti, quam & Manuſcriptorum Codicum multitudine, & antiquitate, Graecorum potiſſimum ac Latinorum longe quotquot exſtant laudatas magnopere, ac celebres Scriptorum ſupellectiles ſuperare non ignorabas, in quo honeſto conſilio explendo, ego Tibi ob veterem meum uſum, ac tractationem ipſius, operam meam fidelem, & accuratam praeſtare non deſtiti.

Laetus igitur vere fauſtuſque mihi fuit dies ille, quo Tu, Comes doctiſſime, atque integerrime, me quoque, nec una quidem vice, illic inviſere, ac ſtudia mea, meoſque in libraria Graecorum antiquitate tractanda conatus mirifice commendare non es dedignatus. Praeterea, quum pro Tua ſingulari in me humanitate maximam diei partem familiariſſimo ſermone tecum impendere, ac multa invicem de litteris ingenuiſ-

que

que artibus, de ſacra, ac profana eruditione, de temporum, & regnorum vicibus conferre datum eſſet, Te incredibili animi mei voluptate Graece, & Latine differentem audivi; iudiciumque Tuum de omni politiori litteratura diiudicanda ſummopere probavi. Probitatem vero Tuam, morum candorem, prudentiam, aequanimitatem, iuſtitiam, in negociis tractandis dexteritatem, ac fidem ita ſum admiratus, ut quum omnes in Te exornando virtutes confluere facillimum ſit cognoſcere, difficillimum tamen ſit, in qua maxime excellas iudicare.

Quare ne ullo umquam tempore tam dulcis rerum praeteritarum recordatio, tamque pura & ſincera voluptas, e pectore meo dilabatur, utque omnes Tuum de litteris deque ſtudioſis hominibus benemerendi ſtudium, favorem, ac voluntatem, multo magis intelligant, volui tamquam votivam perennis obſequii, gratique animi mei tabulam, Nomen Tuum praeclariſſimum ac celeberrimum huic exiguae quidem molis libello inſcribere, quem Tua tamen lectiſſima Bibliotheca, in qua maximam diei noctiſque

partem in lectione optimorum Scriptorum, cum antiquorum, tum recentiorum impendis, non indignum putavi.

Quod si quid audacter feci, animo lubens remitte, & mea studia, ea, qua polles apud Principes Viros auctoritate fove, ac tuere: quod mihi ad maiora praestanda maximo erit incitamento. Vale. Dabam Florentiae Kal. Augusti cIↄ. Iↄ. CC. LXV.

LECTORIBVS BENEVOLIS

ANG. MAR. BANDINIVS.

Tryphiodorum Coluthi aequalem è Carminis similitudine plerique coniiciunt. Sed Lilius Gregorius Gyraldus Tom. II. Operum p. 166. longe antiquiorem existimasse videtur, quum inter Poëtas, qui sub Ptolemaeis vixerunt, ipsum commemoret.

Primus, quod sciam, qui mentionem eius fecerit est Hesychius Illustris, ubi agit de Nestore Lycio. Post Hesychium, qui sub Anastasio vixit Imperatore, Suidas etiam occurrit, Tzetzes ad Lycophronem, & Chiliade IV. 997. *Eustathius denique ad Odysseam* Θ. 324.

Coluthum, quem nuper in turbam dedimus, in plerisque editionibus, ut Graecis, Aldina, & emendatiore Henrici Stephani, tum Graecis, & Latinis Michaëlis Neandri, qui notas addidit, Aemiliique Porti, & Iacobi Lectii, comitatur Tryphiodorus, seu Tryphiodori Aegyptii Poëma Epicum versuum DCLXXVII. *quod inscribitur* Ἰλίου ἅλωσις, *sive* de Troiae eversione.

Graece separatim editum est Anno MDCXVII. 8. *curante Henrico Rumpio in usum gymnasii Hamburgensis. Nonnulla eius loca emendat & illustrat Paullus Leopardus, vir harum litterarum apprime eruditus* XIX. 1. *& Lib.* XX. *Emendationum. Praestantissima editio est, quae cum Latina versione du-*

plici, altera soluta, altera ligata oratione, itemque cum notis Nicodemi Frischlini, nec non Laurentii Rhodomanni castigationibus, lucem vidit Francofurti A. MDLXXXVIII. 4. *Ipsum quoque carmine vertit Guilielmus Xylander ad calcem Diodori Siculi Basileae* MDLXXVIII. *fol. post priorem versionem, quam versibus itidem, vix sedecim annos natus, elaboraverat, eoque inscio, Oporinus ediderat. Claudii Dausquei notis in Quintum, & Coluthum, animadversiones eiusdem in Tryphiodorum exstant adiectae.*

Scripta Tryphiodori deperdita, sunt, Μαραθωνιακὰ, *&* τὰ κατὰ Ἱπποδάμειαν, *tum* παράφρασις τῶν Ὁμήρου παραβολῶν, *& Odyssea* λειπογράμματος, *de Vlyssis laboribus, & fabulis ad eum pertinentibus, ita inscripta, propterea quod in primo libro nullum esset A, in secundo nullum B, & sic de reliquis. Id Eustathius in Prolegomenis ad Odysseam pag.* 4. *aliter accepit, existimans in toto Tryphiodori opere nullum fuisse sigma, quod si verum esset, exsulavit ab universo ipsius opere nomen Vlyssis. Eius verba sunt:* Ὀδύσσειαν λειπογράμματον ποιῆσαι ἱστόρηται ἀπελάσας αὐτῆς τὰ σίγμα; *sed ex his ipsis constat, neutiquam Eustathio visam hanc Odysseam, cuius meminit & Suidas; qui praeterea auctor est Tryphiodorum scripsisse* παράφρασιν τῶν Ὁμήρου παραβολῶν. *Vid. Clariss. Fabricium Biblioth. Graec. Lib. II. Cap. V. p.* 341. *& Cap. VII. p.* 363. *unde haec potissimum hausimus. Nos quoque post tot clarissimos viros, eo amore impulsi, quo antiquos*

sem-

ſemper ſcriptores proſequuti ſumus, experiri voluimus, ſi opera ac ſtudio noſtro poſſemus Tryphiodorum meliorem reddere; ideſt aliquid macularum, quae adhuc eius pulcerrimum Poëmation inquinant delere. Vt autem id tutius adſequeremur, antiquos Mediceae Laurentianae Bibliothecae Codices Mss. depromſimus. Primus eſt Plut. XXXII. Cod. XVI. chartac. in 4. Sec. XIV. optimae notae, quem indicabimus littera A. Alter eſt Plut. XXXI. Cod. XXVII. item chartac. in 8. Sec. XV. quem littera B deſignamus. Horum ope mederi poëtae vulneribus non praetermiſimus. Et quoniam nullo pacto, litteris ad amicos datis, Tryphiodori editionem conſequi potuimus, quam Oxonii prodiiſſe, anno circiter MDCCXLV. *ex Praefatione Ioannis Danielis a Lennep, Muſaei editioni praemiſſa, Leovardiae* MDCCXLVII. 8. *edocemur, conſilium cepimus, Tryphiodori Textum Graecum ab Iacobo Lectio inter Graecos Poëtas veteres editum, in noſtra hac editione adornanda potiſſimum adhibere; itemque Latinam interpretationem, cui tamen temperare non potuimus, quin medicam aliquando manum admoveremus. Praeterea Italicam verſionem ſubiecimus ab Antonio Maria Salvinio, viro celeberrimo diligentiſſime elaboratam, a nobis ex palantibus eius Chartis erutam, quae in Publica Marucellorum Bibliotheca cum reliquis eius ſcriptis religioſiſſime cuſtodiuntur.*

Addimus inſuper breves aliquot notulas, quae ad loca nonnulla illuſtranda idoneae maxime viſae ſunt.

ſunt. Ne nobis igitur, amici lectores, bonarum litterarum ſtudioſi, ſitis ingrati, quum vobis nocte dieque, vel ſupra vires laboremus, nullis parcentes ſumtibus, quamvis magnis, ac parvifacientes labores omnes, etiamſi in voluptate vivere, & in ocio eſſe poſſemus. Natus ſiquidem homo eſt ad laborem, & ad agendum ſemper aliquid viro dignum, non ad voluptatem, ut plerique faciunt, belluarum, ac pecudum ad inſtar. Valete.

ΤΡΥΦΙΟΔΩΡΟΥ

ΙΛΙΟΥ ΑΛΩΣΙΣ

TRYPHIODORI

EXCIDIVM TROIAE

DI TRIFIODORO

LA PRESA DI TROIA.

ΤΡΥΦΙΟΔΩΡΟΣ (1).

Τέρμα πολυκμήτοιο μεταχρόνιον πολέμοιο,
Καὶ λόχον, Ἀργείης ἱππήλατον ἔργον Ἀθήνης
Αὐτίκα (2) μοι σπεύδοντι, πολὺν διὰ μῦθον ἀνεῖσα,
Ἔννεπε, Καλλιόπεια, καὶ ἀρχαίην ἔριν ἀνδρῶν
Κεκριμένου πολέμοιο, ταχείῃ λῦσον ἀοιδῇ.
Ἤδη μὲν δεκάτοιο κυλινδομένου λυκάβαντος,
Γηραλέη τετάνυστο φόνων ἀκόρητος Ἐνυὼ
Τρωσί τε καὶ Δαναοῖσιν· ἐναιρομένων δ' ἄρα φώτων,
Δούρατα κεκμήκει, ξιφέων δ' ἔθνησκον ἀπειλαί·
Σβέννυτο θωρήκων ἐνοπή· (3) μινύθεσκεν ἑλικτὴ
Ἁρμονίη λυθεῖσα (4) φερεσσακέων τελαμώνων·
Ἀσπίδες οὐκ ἀνέχοντο μένειν ἔτι δοῦπον ἀκόντων·
Λύετο καμπύλα τόξα, κατέῤῥεον ὠκέες ἰοί. (5)
Ἵπποι δ' οἱ μὲν ἄνευθεν ἀεργηλῆς ἐπὶ φάτνης
Οἰκτρὰ κάτω μύοντες ὁμόζυγας ἔστενον ἵππους,

Οἱ

(1) Τρυφιοδώρου ἅλωσις Ἰλίου. A. Τρυφιοδώρου Ἰλίου ἅλωσις. B.
(2) Totum hunc versum omittit A. (3) ἐνιπή. A. (4) ῥηχθεῖσα. A.
(5) ἱστοί. A.

La tarda fin della penosa guerra,
E l'aguato, e 'l lavoro del Cavallo
Dell' Argiva Minerva, a me che ò fretta
Or or, lassato il ragionar soverchio,
Dinne, Calliopea; e di costoro
L'antica briga, nel fornir la guerra,
Con pronto sciogli, e con veloce canto.
Il decimo anno omai si volgea, quando
Vecchia Bellona si stendea di stragi
Non sazia, sì a' Troiani, come a' Danai:

E ad

TRYPHIODORVS.

FInem ſerum laborioſi belli,
Et dolum equeſtrem, opus Argivae Minervae,
Mox mihi feſtinanti, longum ſermonem omittens,
Expone, Calliopea: & vetus certamen virorum
Sub finem belli, properante expedi Camoena.
Iam quidem exacto decimo anno,
Productum fuerat bellum caedibus inexplebile
Troianis & Graecis. Interfectis autem viris
Haſtae defeſsae erant, gladiorum minae ſopiebantur.
Exſtinguebatur etiam ſtrepitus thoracum, & *minuebatur arcta.*
Connexio ſoluta lororum clypeos tenentium,
Clypei vero non ſuſtinebant amplius exſpectare ſtrepitum iaculorum.
Solvebantur incurvi arcus, defluebant veloces ſagittae.
Equi autem ſeorſim exſiſtentes *in praeſepi otioſo,*
Flebiliter caput demittentes, equos gemebant ſocios:
Alii

E ad uccidere gli uomini le lance
Omai erano ſtracche; e delle ſpade
Languiano moribonde le minacce.
Smorzavaſi il rumor de' petti a botta,
E la girevol ſtretta attaccatura
De' porta-ſcudi cuoi diſciolta andava.
Non più de' dardi il ſuon reggean gli ſcudi.
Stendeanſi gli archi, e giù ſcorrean le frecce.
Da ſe i cavalli in oziosa ſtalla
Chinando giù meſchinamente gli occhi,
I cavalli compagni ſoſpiravano,

Ed

Οἱ δ' αὐτὴν (1) ποθέοντες ὀλωλότας ἡνιοχῆας.
Κεῖτο δὲ Πηλείδης, κατέχων (2) ἅμα νεκρὸν ἑταῖρον.
Ἀντιλόχῳ δ' ἐπὶ παιδὶ γέρων ὠδύρετο Νέστωρ·
Αἴας δ' αὐτοφόνῳ βριαρὸν δέμας ἕλκεϊ λύσας,
Φάσγανον ἐχθρὸν ἔλυσε μεμηνότος αἵματος ὄμβρῳ.
Τρωσὶ δὲ λωβητοῖσιν ὑφ' Ἕκτορος ἑλκυθμοῖσι
Μυρομένοις, οὐ μοῦνον ἔην ἐπιδήμιον ἄλγος·
Ἀλλὰ καὶ ἀλλοθρόοις ἐπὶ πένθεσι (3) κωκύοντες,
Δάκρυσιν ἠμείβοντο πολυγλώσσων ἐπικούρων.
Κλαῖον μὲν Λύκιοι Σαρπηδόνα, τόν ποτε μήτηρ
Ἐς Τροίην πέμψεν μὲν (4) ἀγαλλομένη Διὸς εὐνῇ,
Δουρὶ δὲ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο πεσόντα. (5)
Καὶ δολίην (6) ὑπὸ νύκτα κακῷ πεπεδημένον ὕπνῳ,
Ῥῆσον μὲν Θρήϊκες ἐκώκυον. ἡ δ' ἐπὶ πότμῳ
Μέμνονος οὐρανίην νεφέλην ἀνεδύσσατο μήτηρ,

Φέγ-

(1) αὐτὸς. A. B. (2) ἔχων. B. μὲν ἔχων. A. (3) πένθεϊ. B. (4) μὲν ἐπιμψεν. A. B. (5) Inter hunc & ſequentem verſum, hic inſeritur in A. Αἵματι δακρύσας ἐχύθη πατρώϊος ἀνέρ. (6) Καὶ δ' ὠμήν. A.

Ed altri i cocchier morti deſiando.
Pelide ſi giaceva in compagnia
Del morto amico, e ſopra 'l figlio Antiloco
Neſtorre il vecchio sì facea lamento.
Aiace con ferita di ſua mano
Sciogliendo la robuſta ſua perſona,
Lavò il cultel nimico con diluvio
Del matto ſuo e furioſo ſangue.
A' Troian danneggiati, e lamentanti
Pel replicato ſtraſcinar d' Ettorre,
Non ſolo paeſano era il lor duolo,
Ma ancora urlando agli ſtranieri lutti,

De-

Alii etiam equi *desiderantes* gemebant *aurigas interemptos.*
Iacebat vero Pelides, habens secum mortuum socium Patroclum.
Senex autem Nestor lugebat propter filium Antilochum.
Porro Aiax solvens robustum corpus propria caede,
Lavit inimicum ensem imbre furiosi sanguinis.
Troianis autem miseris & propter Hectoris raptationes
Lugentibus, non solum domesticus dolor aderat:
Verum etiam propter luctus alienos lugentes,
Lacrimis respondebant lacrimis *multorum auxiliatorum* suorum.
Lycii quidem flebant Sarpedona, quem olim mater,
Iovis lecto superbiens, misit ad Troiam,
Interfectum hasta Patrocli Menoetiadae,
Et impeditum pernicioso somno, dolosa in nocte.
Rhesum etiam Thraces lugebant. Ipsa vero propter mortem
Memnonis, caelestem subiit nubem mater

Au-

Degli Aiuti, che varie avean favelle,
Accompaguavan col lor pianto il pianto.
Piagneano i Liciani il lor Sarpedone,
Cui già la madre mandò a Troia, lieta
Per lo letto di Giove, dalla lancia
Del Meneziade Patroclo disteso.
E sovra Reso urla metteano i Traci,
Nella notte legato in tristo sonno.
Per la morte di Mennone la madre
Si cacciò sotto a una celeste nube,

Di

Φέγγος ὑποκεύσασα (1) κατηφέος ἤματος ἠώς.
Αἱ δ' ἀπὸ Θερμώδοντος ἀρηϊφίλοιο γυναῖκες,
Κοπτόμεναι περὶ κύκλον ἀθηλέος ὄμφακα μαζῦ, (2)
Παρθένοι (3) ὠδύροντο δαΐφρονα Πενθεσίλειαν,
Ἥτε πολυξείνοιο χορὸν πολέμοιο μολοῦσα,
Θηλείης ἀπὸ χειρὸς ἀπεσκέδασεν νέφος ἀνδρῶν
Νῆας ἐς ἀγχιάλυς· μελίη δέ ἑ (4) μῦνος ἀποςὰς (5)
Καὶ κτάνε ϗ σύλησε ϗ ἐκτερέϊξεν Α'χιλλεύς.
Εἱςήκει δ' ἔτι πᾶσα θεοκμήτων ἐπὶ πύργων
Ι''λιος, ἀκλινέεσσιν ἐπεμβεβαῦα θεμέθλοις.
Α'μβολίῃ δ' ἤσχαλλε δυσαχθέϊ λαὸς Α'χαιῶν.
Καὶ νύ κεν ὑςατίοισιν ὑποκνήσασα πόνοισιν,
Α'κάματός περ ἐῦσα, μάτην ἵδρωσεν Α'θήνη,
Εἰ μὴ Δηϊφόβοιο γαμοκλόπον ὕβριν ἐάσας,
Ι'λιόθεν Δαναοῖσιν ἐπὶ ξένος ἤλυθε μάντις.
Οἷα δέ πυ μογέοντι χαριζόμενος Μενελάῳ,
Ο'ψι-

(1) ὑποκλέψασα. A. (2) εὐθήλεος ὄμφακα μάζυς. B. (3) Παρθένον. A. (4) deeſt ἑ in B. (5) ὑποςάς. A.

Di un doloroſo giorno rimpiattando
L' Aurora il lume. E quelle donne ancora
Del Termodonte amico a Marte, il giro
Battendo acerbo della maſchia poppa,
Vergini, ne piagnevan la guerriera
Penteſilea, che andando nella danza
Della guerra, che molti avea ſtranieri,
Colla feminea mano un nugol d' uomini
Mandò diſperſi al lido, ed alle navi.
Ma col fraſſino lei ſol ſoſtegnendo

Ed

Aurora, lumen abſcondens tenebroſi diei.
Mulieres vero Amazones *a bellicoſo Thermodonte,*
Ferientes circa circulum acerbum virilis mammae,
Ipſae *virgines, lugebant bellicoſam Pentheſileam,*
Quae profecta ad *exercitum Troianum,*
Feminea ſua manu diſſipavit nubem Graecorum
Ad naves litorales. Solus vero ſeorſim ſtans haſta
Achilles, & interfecit eam *& ſpoliavit, & terrae mandavit* etiam.
Steterat vero adhuc ſuper firmas munitiones
Troia, innixa immobilibus fundamentis.
Mora autem moleſta affligebatur populus Graecorum.
Et ultimis confecta laboribus,
Indefeſſa quamvis exſiſtens, ſudaſſet fruſtra Minerva,
Niſi Deiphobi adulterinas nuptias deſerens,
Ex illo Graecis amicus veniſſet vates Helenus.
Quaſi ſcilicet gratificaturus laboranti fruſtra *Menelao,*

Ed uccise, e ſpogliò, e interrò Achille.
Reggevaſi ancor tutta ſulle torri
Dagl' Iddii fabbricate Ilio, montata
Su fondamenta immobili, e ben ſalde.
Per lo peſante indugio ſi noiava
Il Popol degli Achei; e infiebolita
Dall' ultime fatiche, indarno avria,
Benchè indefeſſa, ſudato Minerva;
Se 'l villano adulterio di Deiſobo
Laſſando, non venia oſpite a' Danai
Vn indovin da Ilio; quaſi in certo
Modo piacer faccendo a Menelao

Ὀψιτέλεστον ὄλεθρον ἑῇ μαντεύσατο πάτρῃ.
Οἱ δὲ, βαρυζήλοιο θεοπροπίης Ἑλένοιο,
Αὐτίκα μηκεδανοῖο μόθου τέλος ἠρτύναντο.
Καὶ Σκῦρον μὲν ἔβαινε λιπὼν εὐπάρθενον ἄστυ
Υἱὸς Ἀχιλλῆος καὶ ἐπαινῆς Δηϊδαμείης·
Μήπω δ' εὐφυέεσσιν ἰουλίζων κροτάφοισιν,
Ἀλκὴν πατρὸς ἔφαινε, νέος περ ἐὼν πολεμιστής.
Ἤθελε καὶ Δαναοῖσι νέος βρέτας ἁγνὸν ἄγεσθαι,
Λήσῃ μὲν ἐοῦσα φίλης ἐπίκουρος Ἀθήνης. (1)
Ἤδη καὶ βουλῇσι θεῆς ἱστοεργὸς Ἐπειὸς,
Τροίης ἐχθρὸν ἄγαλμα πελώριον ἵππον ἐποίει·
Καὶ δὴ τέμνετο δοῦρα, καὶ ἐς πεδίον κατέβαινεν
Ἴδης ἐξ αὐτῆς, ὁπόθεν καὶ πρόσθε Φέρεκλος
Νῆας Ἀλεξάνδρῳ τεκτήνατο, πήματος ἀρχήν.
Ποίει δ' εὐρυτάτης μὲν ἐπὶ πλευρῆς ἀραρυῖαν

Γα-

(1) Ἦλθε δὲ καὶ Δαναοῖσιν ἑὸν βρέτας ἁγνὸν ἄγουσα,
Λήσῃ μὲν ἐοῦσα· φίλοις δ' ἐπίκουρος Ἀθήνης. A.
In textu vitium aliquod est.

Travagliante, il ben tardo al fine eccidio
A sua patria predisse, e indovinonne.
E quei pel vaticinio del crucciato
Eleno, tosto il fine apparecchiaro
Della prolissa briga. Or venne, Sciro
Città lasciando di vaghe pulzelle,
D' Achille e di gentil Deidamia
Il figlio, che non anco aveva messo
Il primo pelo sulle vaghe tempia;
E bench' ei fusse giovane guerriero,
Pur del padre il valor ne discopriva,
Volle giovane ancor portare a' Danai
Vn casto simolacro, dell' amica

Mi-

Vaticinatus est tandem ultimum exitium suae patriae Troiae.
Ipsi vero Graeci, *oraculis Heleni odio habentis Troianos* moti,
Illico appararunt finem belli diuturni.
Scyrum etiam linquens pulcram civitatem, adveniebat
Filius Achillis & laudatae Deidamiae Pyrrhus:
Nondum vero pubescens decentibus genis,
Robur tamen *patris promittebat, iuvenis quamvis bellator exsisteret:*
Voluit etiam Graecis iuvenis ipse venerandam statuam Minervae *abducere,*
Donum exsistens amicum auxiliariae Minervae.
Tum etiam Epeus faber consiliis deae Minervae
Fabricabat immensum equum, opificium inimicum Troiae,
Et caedebat ligna, & in campum deducebat
Ex ipsa Ida, unde etiam prius Phereclus
Naves fabricaverat Alexandro, belli principium.
Faciebat autem in amplissimo latere aptatum

Ven-

Minerva dono, per soccorso, insigne.
Ed omai per consigli della Dea,
Epeo sottomaestro edificava
Vn nimico di Troia simolacro,
Vn immenso Cavallo; e già le legne
Tagliavansi, ed al piano eran tranate
Dalla medesima Ida, donde pria
Fereclo fabbricò ad Alessandro
Le navi, che del mal principio furo.
E in lunghissima bene acconcia costa

Γαςέρα, κοιλήνας δ' ὁπόσον νεὸς ἀμφιελίσσης,
Ὀρθὸν ἐπὶ ςάθμην μέγεθος τορνώσατο τέκτων.
Αὐχένα δὲ γλαφυροῖσιν ἐπὶ ςήθεσφιν ἔπηξε,
Ξανθῷ πορφυρόπεζαν ἐπιῤῥήνας τρίχα χρυσῷ.
Ἡ δ' ἐπικυμαίνουσα μετήορος αὐχένι κυρτῷ,
Ἐκ κορυφῆς λοφόεντι κατεσφρηγίζετο δεσμῷ·
Ὀφθαλμοὺς δ' ἐνέθηκε λιθώπεας ἐν δυσὶ κύκλοις,
Γλαυκῆς βηρύλλοιο, καὶ αἱμαλέης ἀμεθύςου. (1)
Τῶν δ' ἐπιμισγομένων διδύμης ἀμαρύγμασι (2) χροιῆς,
Γλαυκῷ (3) φοινίσσοντο λίθων ἑλίκεσσιν ὀπωπαί.
Ἀργυρέους δ' ἐχάραξεν ἐπὶ γναθμοῖσιν ὀδόντας,
Ἄκρα δακεῖν σπεύδοντας ἐϋςρέπτοιο χαλινοῦ.
Καὶ ςόματος μεγάλοιο λαθὼν ἀνέῳξε κελεύθους,
Ἀνδράσι κευθομένοισι παλίῤῥοον ἆσθμα φυλάσσων·
Καὶ διὰ μυκτήρων φυσίζοος ἔπνε' ἀϋτμή. (4)
Οὔατα δ' ἀκροτάτοισιν ἐπὶ κροτάφοισιν ἄρηρεν
Ὀρ-

(1) ἀμεθύςου. B. ἀμεθύσσου. A. (2) ἀμαρύγματι. A. (3) Γλαυκῶν. A. (4) ἔῤῥεεν ἀήρ. A.

Fè la pancia, cavando come un corpo
Di nave, che va a remi d'ogn' intorno.
La ſtatura tornì il fabbro a ſquadra;
Appiccò il collo ſovra 'l cavo petto,
Spruzzando di biondo or purpureo crine.
Queſto in alto ondeggiante ſovra 'l curvo
Collo era dalla teſta con legame
Creſtuto, ſigillato; ed in due cerchi
Occhi di pietra poſe, di ceruleo
Birillo, e di ſanguineo ametiſto.
Al volger delle pietre meſcolate
D'un luccicar di gemino colore,
D'az-

Ventrem, cavans eum *quanta est amplitudo navis*
amplae,
Magnitudinemque ipse artifex descripsit secundum
rectam lineam;
Cervicem vero infixit sculptis pectoribus,
Flavo adspergens auro purpuream comam;
Ipsa vero sublimis incumbens curvae cervici,
A vertice colligabatur nodoso vinculo.
Oculos etiam imposuit lapideos in duobus circulis
Caesii berylli, & rubicundi amethysti.
Ipsi autem equo *propter geminos splendores coloris*
mixtorum
Lapidum, rubebant palpebris caesii oculi.
Argenteos quoque sculpsit dentes in genis,
Extremitates bene torti freni mandere conantes.
Oris quoque magni clandestine aperuit vias,
Praebens hac ratione *viris occultatis* in equo *aë-*
rem retrofluum.
Per nares etiam spirabat vivus halitus.
Aures autem adaptavit in summis temporibus
Val-

D' azzurro porporin splendean le luci.
Nelle mascelle argentei denti sculse,
Studiantisi di mordere le cime
Del ben attorto freno; e della vasta
Bocca furtivamente aprì le vie,
Salvando il rifiatar per le nascose
Persone, e per le nari respirava
Il vivifico fiato; e in sulle tempia
Adattò in cima orecchie assai ben ritte,

Ὀρθὰ μάλ', αἰὲν ἕτοιμα μένειν σάλπιγγος ἀκȣ́ειν. (1)
Νῶτον ὁμȣ͂ (2) λαγόνεσσι συνήρμοσε, κ̀ ῥάχιν ὑγρήν.
Ἰσχία τε γλȣτοῖσιν ὀλισθηροῖσι συνῆψεν.
Σύρετο δὲ πρυμνοῖσιν ἐπ' ἴχνεσιν ἔκλυτος ȣ̓ρὴ,
Ἄμπελος ὡς γναμπτοῖσι καθελκομένη (3) θυσάνοισιν.
Οὐδὲ πόδες (4) βαλιοῖσιν ἐπερχόμενοι γονάτεσσιν,
Ἄπτερον ὥσπερ ἔμελλον ἐπὶ δρόμον ὁπλίζεσθαι,
Οὕτως ἠπείγοντο· μένειν δ' ἐκέλευσεν ἀνάγκη·
Οὐ μὲν ἐπὶ κνήμῃσιν ἀχαλκέες ἔξεχον ὁπλαὶ,
Μαρμαρέῃς δ' ἑλίκεσσι κατεσφήκωντο χελώνης,
Ἁπτόμεναι πεδίοιο μόγις κρατερώνυχι (5) χαλκῷ.
Κληϊςὴν μὲν ἔθηκε θύρην, κ̀ κλίμακα τυκτὴν,
Ἡ μὲν ὅπως ἄϊδηλος ἐπὶ πλευρῇς ἀραρῦια,
Ἔνθα κ̀ ἔνθα φέρῃσι λόχον κλυτόπωλον Ἀχαιῶν·
Ἡ δ' ἀναλυομένη τε, κ̀ ἔμπεδος αἰὲν ἐȣ͂σα, (6)

Εἴη

(1) ἀκȣήν. A. (2) Νῶτα δ' ὁμȣ͂. A. Νώτω δ' ὁμȣ͂. B. (3) γναμπτοῖσιν ἐπερχομένη. A. (4) Οἱ δὲ πόδες. A. B. (5) κρατερὸν ὀχῆ. B. ita in versione Latina exhibet Lectius.
(6) Ἡ δ' ἵνα λυομένη τε ἐ ἔμπεδον εἰς ἓν ἰȣ͂σα. A.
Ἡ δ' ἀναλυομένη τεὸν ἔμπεδον εἶεν ἰȣ͂σα. B.

Al suono della tromba ognora preste.
Co' fianchi insieme ne commesse il dosso,
E la schiena arrendevole; e le cosce
Alle lubriche natiche congiunse.
Traeasi fino agli ultimi vestigi
La ben disciolta e spazzolante coda,
Qual vite strascicante co' suoi tralci.
Nè i piedi alzati su' ginocchi bai,
Come se al corso senz' ali dovessero
Accingersi, così ne camminavano:

Ma

Valde rectas, semper paratas exspectare ut tubam
audirent.
Spinam etiam mollem, simul & dorsum lumbis
coaptavit;
Coxasque copulavit clunibus mollibus.
Trahebatur autem cauda demissa ad infima vestigia,
Quemadmodum vitis detracta tortuosis fimbriis.
Neque vero pedes maculosis genibus innitentes,
Quemadmodum debebant ad cursum sine alis pa-
rari,
Ita pergebant: manere autem eos *iussit necessitas.*
Neque vero ungulae non aeneae exstabant super tibias,
Verum cooperiebantur involucris splendidae testudinis,
Vix tangentes solum solidungulo ferro.
Clausam etiam fabricavit ianuam, & scalam a se
factam,
Ipsa quidem ut inconspicua in latere equi *aptata,*
Intus & extra ferret insidias inclytorum Graecorum:
Illa vero ianua *aperta, & bene firmata semper exsi-*
stens,

Es-

Ma fermi a star necessità costrinseli.
Nè sporgeano alle gambe senza bronzo
Vnghie, ma serrate erano con cerchi
Di rilucente tartaruga, il suolo
Toccando appena col robusto bronzo.
Pose una chiusa porta, e scala a chiocciola
In guisa lavorata, che nascosa,
Adattata alle coste, quinci e quindi
L'inclito equestre aguato degli Achei
Portasse, e quella sciolta, e sempre salda

Εἴη σφιν καθύπερθεν ὁδὸς, κ̧ νέρθεν ὀρῦσαι.
Ἀμφὶ δέ μιν λευκοῖο κατ' αὐχένος, ἠδὲ γενείων, (1)
* * *
Ἄνθεσι πορφυρέοισι λύκοισιν ἀναγκαίοιο χαλινῦ
Κλήϊσας (2) ἐλέφαντι κ̧ ἀργυροδίνεϊ χαλκῷ.
Αὐτὸς (3) ἐπειδὴ πάντα κάμεν μενεδήϊον ἵππον,
Κύκλον ἐϋκνήμιδα ποδῶν ὑπέθηκεν ἑκάςῳ,
Ἑλκόμενος πεδίοισιν ὅπως πειθήνιος εἴη,
Μηδὲ βιαζομένοισι δυσέμβατον οἶμον ὁδεύῃ.
Ὣς ὁ μὲν ἐξήςραπτο φόβῳ, κ̧ κάλλεϊ πολλῷ,
Εὐρύς θ' ὑψηλός τε· τὸν οὐδέ κεν ἀρνήσαιτο,
Εἴ μιν ζωὸν ἔτευξεν (4), ἐλαυνέμεν ἵππιος Ἄρης.
Ἀμφὶ δέ μιν μέγα τεῖχος ἐλήλατο, μή τις Ἀχαιῶν
Πρίν μιν ἐπαθρήσειε, δόλον δ' ἀνάπυςον ἀνάψῃ.
Οἵ

(1) Lacunam inter verſ. 94. & 95. ita explet A.
Ἀμφὶ δέ μιν λευκοῖο . . .
Ἄνθεσι πορφυρέοισι πέριξ ἔζωσεν ἱμάντων,
Καὶ σκολιῆς ἐλίκεσσιν ἀναγκαίοιο χαλινῦ
Κολλήσας ἐλέφαντι, κ. λ.
In Cod. B nulla defectus eſt nota.
(2) Κολλήσας. B. (3) Αὐτὰρ. A. B. (4) ἔτετμεν. A.

Fuſſe lor ſotto, e ſopra a girne ſtrada,
E intorno a lui dal bianco collo, e guance
* * * * *
Con fior purpurei al neceſſario freno
Chiudendo con avorio, e con argenteo
Rame. Or poich' egli tutto ebbe condotto
L'oſtil Cavallo, una aggiuſtata ruota
Poſe ſotto a ciaſcuna delle gambe,
Acciò tratto pe' pian, girevol foſſe,
Nè

Esset ipsis via sursum & deorsum proruendi.
Deinde vero undique ipsum circa cervicem candidam, & genas,
* * * *
Floribus purpureis lupatis necessarii freni
Ornavit ex *ebore, & aere argenteos vortices habente.*
Ipse postquam secundum *omnia absolvit hostilem equum,*
Supposuit unicuique pedum rotam tibiis congruam,
Vt tractus in *campo, versatilis esset,*
Neque difficulter viam ambularet trahentibus Troianis.
Sic is quidem effulsit horrore, & decore multo,
Capaxque & excelsus ipse. *Eum vero neque recusasset*
Mars equestris agere, si fabricasset eum Epeus *vivum.*
Circa ipsum autem magnum murum excitarat Epeus, *ne quis Graecorum*
Prius ipsum adspiceret, & efferret dolum nondum vulgatum.

Ipsi

Nè a chi il tirava, via aspra facesse.
Così ei lampeggiava di spavento
E di molta bellezza, ed ampio, ed alto,
Cui ricusato non avria, se vivo
L' avesse fatto, guidar Marte equestre.
Ma lui d' un muro grande intorno cinse,
Ch' alcun de' Greci pria non lo mirasse,
E 'l non udito inganno rivelasse.

Ora

Οἱ δὲ Μυκηναίης Ἀγαμέμνονος ἐγγύθι νηὸς,
Λαῶν ὀρομένων (1) ὅμαδον κ κῦμα φυγόντες,
Ἐς βουλὴν βασιλῆες ἀνωλίσθησαν (2) Ἀχαιῶν.
Ἡ δὲ τανυφθόγγοιο (3) δέμας κήρυκος ἑλοῦσα,
Συμφράδμων Ὀδυσῆϊ παρίστατο θοῦρις (4) Ἀθήνη,
Ἀνδρὸς ἐπιχρίουσα μελίχροϊ νέκταρι φωνήν.
Αὐτὰρ ὁ δαιμονίῃσι νόον βουλῇσιν ἑλίσσων,
Πρῶτα μὲν ἑστήκει κενεόφρονι ἀνδρὶ (5) ἐοικὼς,
Ὄμματος ἀστρέπτοιο (6) βολὴν (7) ἐπὶ γαῖαν ἐρείσας.
Ἄφνω δ' ἀενάων ἐπέων ὠδῖνας ἀνοίξας,
Δεινὸν ἀνεβρόντησε, κ ἱερίης (8) ἅτε πηγῆς,
Ἐξέχεεν μέγα κῦμα (9) μελισταγέος νιφετοῖο·
Ὦ φίλοι, ἤδη μὲν κρύφιος λόχος ἐκτετέλεσται,
Χερσὶ μὲν ἀνδρομέης, αὐτὰρ (10) βουλῇσιν Ἀθήνης.
Ὑμεῖς δ', οἵ τε μάλιστα πεποίθατε κάρτεϊ χειρῶν,
Πρόφρονες ἀλκήεντι νόῳ κ τλήμονι θυμῷ

Σπέ-

(1) ὀρνυμένων. A. (2) ἀολλίσθησαν. A. (3) πανυφθόγγοιο. B. (4) θοῦρος. A. (5) φωτὶ. A. (6) ἀτρέπτοιο. A. (7) βουλὴν. B. ita explicat in versione Lectius. (8) ἠερίης. A. (9) λαῖτμα. (10) ἀνδρομένῃσιν, ἀτὰρ. A.

Ora appresso alla nave Micenese
D'Agamennone, i Regi degli Achei,
L'onda, e 'l rumor de' popoli fuggendo,
A far si ragunaro parlamento.
Presa figura di canoro araldo,
Consigliera ad Ulisse allato stava
Fiera Minerva, di quell'uomo ungendo
Con nettare melato la favella.
Quei ravvolgendo in cuor senni divini,
Pria stava in piedi a sciocco uomo simile,

Fic-

Ipsi vero ad navem Micenaeam Agamemnonis,
Populorum confluentium multitudinem, & undam linquentes,.
Ad consilium reges Graecorum convenerunt.
Ipsa autem, corpus assumens praeconis canori,
Minerva adstabat strenua consultori Vlyssi,
Inungens vocem viri mellito nectare.
Verum ipse mentem volvens divinis consiliis,
Primum quidem stabat insipienti viro similis,
Ad terram figens obtutum oculi immobilis.
Subito vero aperiens fontes semper fluentium verborum,
Horribiliter fulminare visus est, & veluti de *sacro fonte,*
Effudit magnum flumen nivis mellifluae.
O amici, iam quidem tectus ille *dolus absolutus est,*
Manibus quidem humanis, sed consiliis Minervae.
Vos vero, qui maxime fiditis robori manuum,
Prompti intrepido pectore, & tolerante animo

Se-

Ficcando in terra i rai d'immobil occhio.
Di perenni parole a'chiusi parti
Dando l'andar, tonava orribilmente,
E qual da sacra fonte, fuor versava
Vn grosso flutto di melate nevi.
Amici, il cupo aguato è omai compiuto,
Con mani umane, e con voler di Palla.
Voi che in balía di man vi confidate,
Pronti con mente forte, ed alma ardita

Se-

Σπέσθε μοι· οὐ γὰρ ἔοικε πολὺν χρόνον ἐνθάδε ὄντας (1)
Μοχθίζειν ἀτέλεστα ϗ ἀχρέα γηράσκοντας·
Α'λλὰ χρὴ ζώοντας ἀοίδιμον ἔργον ἀνύσαι,
Η῎ θανάτῳ βροτόεντι κακοκλεὲς αἶσχος ἀλύξαι.
Η῾μῖν θαλπωραὶ προφερέστεραι, (2) ἤ περ ἐκείνοις·
Εἰ μή που στρουθοῖο, ϗ ἀρχαίοιο δράκοντος,
Καὶ καλῆς πλατάνοιο, ϗ ὠκυμόροις ἐπὶ τέκνοις
Μητέρος ἑλκομένης, ἁπαλῶν τε λάθεσθε νεοσσῶν.
Εἰ δὲ θεοπροπίῃσι γέρων ἀνεβάλλετο Κάλχας,
Α'λλὰ ϐ ὡς Ε῾λένοιο μετήλυδος ὀμφητῆρος
Μαντοσύναι καλέουσιν ἑτοιμοτάτην ἐπὶ νίκην.
Τοὔνεκά μοι πείθεσθε, ϗ ἱππείην ἐπὶ νηδὺν
Θαρσαλέως (3) σπεύδωμεν, ὅπως αὐτάγρετον ἄλγος
Τρῶες ἀταρβήτοιο θεῆς ἀπατήνορα τέχνην
Ι῎λιον εἰσανάγωσιν, ἑὸν κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
Οἱ δ' ἄλλοι πρύμναια μεθίετε πείσματα νηῶν,

Πῦρ

(1) ἐνθάδ' ἐόντας. A. (2) προφερέστεροι. A. (3) θαρσαλέοι. A. B.

Seguitemi: che ben non è, che molto
Tempo quì ſtando noi ci conſumiamo
Senza concluſione travagliando,
E con frutto niuno quì invecchiando.
Ma duopo è vivi opra fornire eterna,
O con morte, e con ſangue onta fuggire.
Noi più, che lor, riſcaldan belle ſpemi.
Se a ſorta voi ſcordati non vi ſete
Della paſſera, e del dragone antico,
Del bel platano, e della madre tratta
Sopra i figliuoli ſuoi di preſta morte,
E de' pulcini pargoletti, e teneri.
Che ſe co' vaticin Calcante il vecchio

L'in-

Sequimini me : non enim decet longum tempus heic
exſiſtentes ,
Laborare ſine fine , & ſeneſcentes inutiliter ,
Sed oportet viventes celebre opus perficere ,
Aut morte cruenta turpe dedecus evitare .
Nobis Graecis *ſpes meliores* ſunt , *quam illis* Troia-
nis .
Niſi forte paſſeris , & antiqui draconis ,
Et pulcrae platani , & ſuper brevis vitae filios
Matris interfectae , & tenerorum pullorum obliti eſtis .
Si vero protraxit tempus *ſenex Calchas vaticiniis ,*
Verumtamen etiam Heleni vatis advenae
Oracula vocant nos *ad victoriam certiſſimam .*
Propterea obtemperate mihi , & equinam in alvum
Audacter properemus , ut ſpontaneum malum ,
Fallacem artem intrepidae deae Minervae *Troiani*
In Ilium introducant , ſuum malum amplexantes .
V os *vero alii laxate rudentes extremos navium ,*
Ignem

L' indugiò , or d' Eleno , ch' a noi venne
Oracoliſta , predizion ci chiama
A una ſicuriſſima vittoria .
Però ubbidite me , e nell' equeſtre
Ventre andianne pur ſu ſpeditamente ,
Acciò a occhi veggenti il lor dolore ,
E l' ingegno , che gabba le perſone ,
I Troian della Dea ſenza paura ,
Introducano in Ilio , il proprio male
Accarezzando intorno , ed abbracciando ,
Voi altri andar laſſate dalle navi
I poppeſi lor cavi , alle intrecciate

Ten-

Πῦρ ἴδιον πλεκτῇσιν ἐνὶ κλισίῃσι βαλόντες·
Ἰλιάδος δὲ λιπόντες ἐρημαίην χθονὸς ἀκτὴν,
Πλώετε πανσυδίῃ ψευδώνυμον οἴκαδε νόςον,
Εἰσόκεν εὐόρμου τετανυσμένου ἐκ περιωπῆς
Ὕμμι συναγρομένοις ἐπὶ γείτονος αἰγιαλοῖο (1)
Σημαίνῃ παλίνορσον ἐπὶ πλόον ἑσπέριον πῦρ.
Καὶ τότε μήτέ τις ὄκνος ἐπειγομένων ἐρετάων
Γιγνέσθω, μήτ' ἄλλο φόβυ νέφος, οἷά τε νύκτες
Ἀνθρώποισι φέρουσιν ἐλαφροῦ δείματα θυμοῦ.
Ἔςω δὲ προτέρης ἀρετῆς ἐμφύλιος αἰδώς·
Μήτέ τις αἰσχύνειεν ἑὸν κλέος, ᾧ κεν (2) ἕκαςος
Ἄξιον ὧν ἐμόγησε λάβοι γέρας ἵππους ἀνδρῶν. (3)
Ὣς φάμενος βυλῆς ἐξῆϊε· (4) τοῖο δὲ μύθοις (5)
Πρῶτος ἐφωμάρτησε Νεοπτόλεμος θεοειδὴς,
Πῶλος ἅτε δροσόεντος ἐπειγόμενος πεδίοιο,
Ὅς τε νεοζυγέεσσιν ἀγαλλόμενος φαλάροισιν,
Ἔφθα-

(1) Haec lectio est Codicis A. eamque uti optimam in textum induximus. (2) ὥς κεν. A. (3) λάβῃ γέρας ἱπποσυνάων. A. (4) ἐξῴχετο. A. (5) μύθυ. B.

Tende mettendo il fuoco; e abbandonando
Dell' Iliade terra il lido, in truppa
A casa navigate con ritorno
Di falsa voce; finoacchè da un' alta
Vedetta di bel luogo alla marina
Sicuro e steso, a voi insieme uniti
A' vicin lidi, a navigare addietro
Tornando, faccia cenno il fuoco a sera.
E allor non fia pur minimo indugio,
E a tutta voga i remator s' arranchino;
Nè nube di timore altra ne sia,

Qua-

Ignem proprium in tentoria exstructa iacientes:
Desertum autem litus Troianae terrae linquentes,
Navigate omni studio domum ad *confictum reditum.*
Donec e specula litoris eminentis,
Vobis congregatis ad vicina litora
Signum det nocturnus ignis ad navigationem retrogradam.
Et tunc neque cessatio aliqua urgentium remigum
Fiat, neque alia sit *timoris nubes, cuiusmodi noctes*
Hominibus ferunt terrores trepidi animi.
Sit vero vobis pudor ingenitus prioris virtutis:
Neque quis dedecoret suam gloriam, ut unusquisque
Dignum laboribus suis accipiat honorarium, equos hostium.
Sic loquutus e concilio exibat. Eius vero verba
Primus insequutus est Neoptolemus divinus,
Quemadmodum pullus festinans per *roscidum campum,*
Qui quidem novis phaleris superbiens,

Prae-

Quali agli uomini apportano le notti,
Di lieve cuor paure, ed ispaventi.
Del primier sia valor tra voi vergogna;
Nè alcun sporchi sua gloria; onde ognuno
Degno di sua fatica guiderdone
Ne riporti, degli uomini i cavalli.
Sì detto, se n'usciva ei dal Consiglio;
E a'suoi detti primier ne venne dietro
Di divino sembiante Neottolemo,
Qual puledro, che in piano rugiadoso
Frettoloso sen corre, che superbo
Della sua bardatura a nuovo giogo,

Pre-

Ἔφθασε καὶ μάστιγα καὶ ἡνιοχῆος ἀπειλήν.
Τυδείδης δ' ἐπόρουσε Νεοπτολέμῳ Διομήδης,
Θαυμάζων, ὅτι τοῖος ἔην καὶ πρόσθεν Ἀχιλλεύς.
Ἕσπετο καὶ Κυάνιππος, ὃν εὐπατέρεια Κομαιθὼ
Τυδῆος (1) θαλάμοιο μινυνθαδίοιο τυχοῦσα,
Ὠκυμόρῳ τέκε παῖδα σακεσπάλῳ Αἰγιαλῆϊ.
Ἔστηκεν Μενέλαος· ἄγεν δέ νιν ἄγριος ὁρμὴ
Δηϊφόβῳ ποτὶ δῆριν, ἀπηνέϊ δ' ἕζετο θυμῷ, (2)
Δεύτερον ἁρπακτῆρα γάμου λελιημένος εὑρεῖν.
Τῷ δ' ἐπὶ Λοκρὸς ὄρουσεν, Ὀϊλῆος ταχὺς υἱός,
Εἰσέτι θυμὸν ἔχων πεπνυμένον, οὐδ' ἐπὶ κούραις
Μαργαίνων ἀθέμιστον. ἀνέστησεν δὲ καὶ ἄλλον
Κρητῶν Ἰδομενῆα μεσαιπόλιον βασιλῆα.
Νεστορίδης δ' ἅμα τοῖσιν ἔβη κρατερὸς Θρασυμήδης,
Καὶ Τελαμώνιος υἱὸς ἐκηβόλος ἤϊε Τεῦκρος·

Εὔ-

(1) Τυδῆϊς. A. (2) Ita locum hunc ex lectione utriusque reddendum duximus, quum aliter Lectius legat.

Previen la forza, e del cocchier le grida.
E appreſſo Neottolemo Tidide
Diomede moſſe, in ſe marauigliando,
Ch' era anco prima così fatto Achille.
Cianippo ſeguio, che Cometo
Di gentil padre nata, e di Tideo
Per poco tempo il talamo godendo,
Partorì figlio al vibrator di ſcudo,
Ma ben di preſta morte Egialeo.
E fuvvi Menelao, cui traportava
Vn impeto beſtiale, che con cruda
Alma cercava lite con Deifobo,

Del

Praevenit & flagellum & equitis increpationem.
Tydei autem filius Diomedes subsequutus est Neoptolemum,
Eum *admiratus, quia talis fuerat etiam prius Achilles.*
Sequebatur etiam Cyanippus, quem generosa Comaetho,
Tydei nuptias breves sortita,
Peperit filium bellicoso, sed *brevis vitae Aegialeo.*
Adfuit etiam Menelaus; incitabat vero ipsum ferox impetus
Ad contentionem cum Deiphobo, gravique aestuabat ira,
Cupiens invenire alterum uxoris suae *raptorem.*
Post hunc prodiit Locrensis Aiax, *acer filius Oilei,*
Adhuc habens animum prudentem, neque in puellis
Insaniens illicite. Suscitavit vero etiam alium
Idomenea Cretensium regem semicanum.
Cum his etiam Nestorides ibat fortis Thrasymedes,
Ibat etiam *Teucer iaculator, Telamonis filius,*
Eu-

Del matrimonio il rapitor secondo
Agognando trovare. Ed appo lui
Sorse il Locro d' Oileo rapido figlio,
Che per anco tenea saputo cuore,
Nè disonestamente egli impazziva
Sulle donzelle; e fè levarsi un altro
De' Creti Idomeneo il Re brinato.
Trasimede Nestoride con loro
In compagnia n' andò, il valoroso;
Ed andò Teucro, Telamonio figlio,

 Saet-

Εὔμηλος· (1) μετὰ τόνδε θεοπρόπος ἔσσυτο Κάλχας,
Εὖ εἰδὼς, ὅτι μόχθον ἀμήχανον ἐκτελέσαντες
Ἤδη Τρώϊον ἄςυ καθιππεύοισιν Ἀχαιοί.
Οὐδὲ μὲν ἀδ' οἱ ἔλειφθεν ἀποςραφέντες ἀρωγῆς,
Δημοφόων (2) τ', Ἀκάμας τε, δύω Θησήϊα τέκνα· (3)
Ὀρτυγίδης Ἄντικλος, ὃν αὐτόθι τεθνειῶτα
Ἵππῳ δακρύσαντες ἐνὶ κτερέϊξαν Ἀχαιοί·
Πηνέλεώς τε, Μέγης τε, κ̧ Ἀντιφάτης ἀγαπήνωρ,
Ἰφιδάμας (4) τε, κ̧ Εὐρυδάμας, Πελίαο γενέθλη·
Τόξῳ δ' Ἀμφιδάμας κεκορυθμένος· ὕςατος αὖτε
Τέχνης ἀγλαόμητις ἑῆς ἐπέβαινεν Ἐπειός.
Εὐξάμενοι δὲ ἔπειτα Διὸς γλαυκώπιδι κούρῃ,
Ἱππείην ἔσπευδον ἐς ὁλκάδα· τοῖσι δ' Ἀθήνη
Ἀμβροσίῃ (5) κεράσασα θεῶν ἐκόμισσεν ἐδωδὴν
Δεῖπνον ἔχειν, ἵνα μή τι πανημέριοι λοχόωντες,
Τει-

(1) Inter verſ. 168. & 169. hunc inſerit A.
Τοῖσι δ' ἐπ' Ἀδμήτοιο πάϊς πολύϊππος ἀνέςη
Εὔμηλος ....
(2) Inter hunc & ſuperiorem verſum hic legitur in A.
Εὐρύπυλός τ' εὐαρμονίδης, ἐγαθός τε Λεοντεύς. (ſeu Λεοντάς.)
(3) δοιὼ Θησῆα τεκνὼ. B. (4) Ita legimus duce utroque Codice.
(5) Ἀμβροσίην. B.

Saettatore; Eumelo, e dopo lui
Calcante l'indovino ne veniva,
Sapendo ben, che omai condotta a fine
La dubbia ineſtricabile fatica,
Cavallata faran ſovra di Troia,
E così al fin la prenderan gli Achivi.
Nè indietro ſi rimaſero lontani
Dal dare aita, due Teſeii figli,
Demofoonte, ed Acamante: Anticlo
Or

Eumelusque. Post hunc vero properabat Calchas vates,
Bene intelligens, quod labore immenso absoluto,
Graeci tandem Troianam urbem equo invasuri essent.
Neque vero & hi relicti sunt, aversi ab auxilio,
Demophoon & Acamas, duo Thesei filii:
Et Ortygides Anticlus, quem ibi mortuum
In equo lugentes sepeliverunt Achivi:
Peneleus quoque, & Meges, & Antiphates magnanimus:
Iphidamasque, & Eurydamas, Peliae proles,
Amphidamas etiam arcu eximius. Tandem vero ultimus
Prudens Epeus suum conscendit opificium.
Postea autem votis factis caesiae filiae Iovis,
Festinabant ad navim equinam. Ipsis autem Minerva
Attulit deorum cibum, temperans eum *ambrosia,*
Vt epulum haberent, ne per totum diem insidiantes,

Ortigide, che quivi essendo morto,
Nel Caval lagrimando il seppelliro
Gli Achei; e Peneleo, e Megete,
E Antifate amadore di fortezza;
Ifidamante, Euridamante, prole
Di Pelia, e Anfidamante armato d'arco;
E l'ultimo di gaio illustre senno
Nella macchina sua salinne Epeo.
Fatta poi la preghiera all' occhiazzurra
Vergin, di Giove figlia, s' affrettaro
Nella nave da carco cavallina.
A costoro Minerva con ambrosia
Mischiando degli Dei recò il mangiare,
Perchè avesser da pranzo; affinchè tutto
Vn dì stando in aguato sì rinchiusi,

Τειρόμενοι βαρυθεῖεν ἀτερπέϊ γούνατα (1) λιμῷ.
Ὡς δ' ὁπότε κρυμοῖσιν (2) ἀελλοπόδων νεφελάων
Ἠέρα παχνώσασα χιὼν ἐπάλυνεν ἀρούρας,
Τηκομένη δ' ἀνέηκε πολὺν ῥόον· οἱ δ' ἀπὸ πέτρης
Ὀξὺ καταθρώσκουσι (3) κυβιστητῆρι κυδοιμῷ,
Δοῦπον ὑποπτήξαντες ὀρειτρεφέος ποταμοῖο,
Θῆρες, ἐρωήσαντες ὑπὸ πτύχα κοιλάδος εὐνῆς,
Σιγῇ φρικαλέῃσιν ἐπὶ πλευρῇσι μένοντες, (4)
Τλήμονες ἐκδέχαται πότε παύεται ὄμβριμον ὕδωρ.
Ὣς οἵγε γλαφυροῖο διὰ ξυλόχοιο θορόντες
Ἀτλήτους ἀνέχοντο πόνους ἀκμῆτες Ἀχαιοί.
Τοῖσι δ' ἐπεκλήϊσε θύρην ἐγκύμονος ἵππου
Πιστὸς ἀτεκμάρτοιο λόχου (5) πυλαωρὸς Ὀδυσσεύς.
Αὐτὸς δ' ἐν κεφαλῇ σκοπὸς ἕζετο· τῷ δὲ οἱ ἄμφω (6)
Ἀτρεῖδαι ἐκέλευσαν ὑποδρηστῆρας Ἀχαιοὺς

Χυ-

(1) Πειρόμενοι βαρύθοιεν ἀ. γύνασι. B. (2) κρυμνοῖσιν. A. (3) καταθρώσκοντα. A. καταθρώσκοντες. B. (4) μένουσι. B. & A. qui inter hunc, & sequentem versum, alium inserit, nimirum:

Πικρὰ δὲ πεινάοντες ὀϊζυρῆς ὑπ' ἀνάγκης.

(5) δόλου. A. (6) Hunc locum ita exhibet A.

—— τὼ δὲ οἱ ἄμφω
Ὀφθαλμὼ ποθέοντες ἐλάνθανον ἐκτὸς ἐόντας.
Ἀτρείδους δ' ἐκέλευσεν ὑποδρ..

Da disgustosa fame consumati
Le ginocchia a aggravar non si venissero.
Come quando da' freddi delle nubbi,
Che an di procella a guisa il piè veloce,
Densando l' aer, la neve i campi asperge,
Che strutta gran torrente giù tramanda;
E dal masso con torno strepitoso
Saltan rapidamente, paventando

Il

Exhauſti gravarent genua ſua *ingrata fame.*
Quemadmodum autem, quando frigoribus velocium nebularum
Nix condenſans aërem conſperſit terras,
Liquefacta autem demiſit magnum flumen: ipſae vero de petra
Celeriter deſiliunt praecipiti ſaltu,
Strepitum pertimeſcentes montani fluminis,
Ferae, & diffugientes ſub declive cavae cavernae,
Tacite manentes iuxta latera horrenda montis,
Miſerae exſpectant quando deſitura ſit pluvialis aqua:
Sic ipſi quidem ruentes per concavum equum
Achivi indefeſſi ſuſtinebant infinitos labores.
His vero clauſit ianuam praegnantis equi
Fidus Vlyſſes portitor occulti doli.
Ipſe in capite ſpeculator ſedebat: ei autem ambo
Atridae praeceperunt, ut miniſtri Achaei

Il ſuon del fiume di montagne allievo,
Gli animai, che riparanſi di ſotto
A una falda di concavo covile,
Stando in ſilenzio nelle coſte orrende
Della piena il reſtar ſoffrendo attendono.
Così quei per lo cavo lavorato
Boſco ſaltando, gl' indefeſſi Achei
Soſteneano fatiche intollerabili.
Del gravido Caval lor chiuſe l' uſcio,
Dell' aguato inviſibil portinaro
Fedele Vliſſe; ei ſpia ſedeva in teſta.
Ed ambedue gli Atridi gli ordinaro,
Che i guaſtatori Achei muro di pietra

Χῦσαι λάϊνον ἕρκος ἐϋγνάμπτοισι μακέλλαις,
Ἵππος ὅπερ κεκάλυπτο. Θέλεν δὲ ἑ γυμνὸν ἐᾶσαι,
Τηλεφανὴς ἵνα πᾶσιν ἑὴν χάριν ἀνδράσι πέμπῃ.
Καὶ τὸ μὲν ἐξελάχαινον ἐφημοσύνῃ βασιλῆος.
Ἠέλιος δ' ὅτε νύκτα παλίνσκιον ἀνδράσιν ἕλκων,
Ἐς δύσιν ἀχλυόπεζαν ἐκηβόλον ἔτραπεν ἠῶ,
Δὴ τότε κηρύκων ἐπεκίδνατο λαὸν (1) ἀϋτὴ
Νῆας ἐϋκριεροὺς, ἀνά τε πρυμνήσια λῦσαι.
Ἔνθα δὲ τευχήεντος ἀνασχόμενοι πυρὸς ὁρμὴν,
Ἔρκεά τε πρήσαντες ἐϋσαθέων κλισιάων,
Νηυσὶν ἀναπλώεσκον ἀπὸ Ῥοιτιάδος ἀκτῆς, (2)
Γλαυκὸν ἀναπτύσσοντες ὕδωρ Ἀθαμαντίδος Ἕλλης.
Μοῦνος δὲ πληγῇσιν ἑκούσια γυῖα χαραχθεὶς
Αἰσιμίδης ἐλέλειπτο Σίνων, ἀπατήλιος ἥρως,
Κρυπτὸν ἐπὶ Τρώεσσι δόλον καὶ πήματα κεύθων.

Ὡς

(1) λαῶν. B. Inter hunc & ſequentem, alius inſeritur verſus in A. nimirum:

Φεύγειν ἀγγελέουσα, καὶ ἑλκέμεν εἰς ἅλα κοιλήν,

quae lectio non inelegans. (2) Heic quoque alius adiungitur verſus ab eodem Cod. A. locum, quo ſe Graeci receperunt, indigitans, nimirum:

Ὅρμον ἐς ἀντιπέραιον ἐϋστεφάνου Τενέδοιο.

Colle ben curve zappe vi piantaſſero,
Che 'l Cavallo ne fuſſe ricoperto.
E volea quello nudo ivi laſſare,
Acciocchè di lontan veduto a tutti
Gli uomini la ſua grazia tramandaſſe.
E quel, del Rè per ordine, zapparo.
Or quando il ſol traendo all' uom la notte,
Che coll' ombra ritorna, la raggiante
Aurora volſe al tenebroſo occaſo,
Allor la voce degli araldi ſperſeſi

Pel

Circumfunderent lapideum vallum acutis ligonibus,
Equum quod quidem occultaret. Volebat autem nudum relinquere equum,
Conspicuus ut omnibus hominibus suum decus exhiberet.
Et illud quidem effoderunt mandato regis:
Quum vero sol hominibus adferens noctem umbrosam;
Convertisset auroram splendidam ad occasum tenebrosum,
Tunc sane dispersa est vox praeconum per populos;
Vt solverent naves veloces & rudentes:
Ibi vero sustollentes picei ignis impetum,
Et propugnacula incendentes firmorum castrorum;
Navibus renavigabant de Rhoeteo litore,
Caesiam secantes aquam Athamantidis Helles:
Solus vero sponte membra sauciatus plagis
Relictus fuerat Aesimides Sinon, fraudulentus heros;
Occultum contra Troianos dolum, & nocumenta abscondens:

Quem-

Pel popol, scioglier le ben preste navi;
E i canapi poppesi. Allor levando
L'empito in alto del pecioso fuoco,
E delle salde tende le trincee
Incendiando, si riviaggiavano
Colle lor navi dal Reziaco lito,
La glauca acqua d'Elle d'Atamante
Rifendendo. Ma solo a posta concio
Le membra di ferite l'Esimide
Sinone era rimaso; eroe ingannevole;
Coperto dolo contro de' Troiani,
E danni nascondendo. Come quando

Ω῾ς δ᾽ ὁπότε ϛαλίκεσσι λίνον περικυκλώσαντες
Θηρσὶν ὀρειπλανέεσσι λόχον περίοπτον (1) ἔπηξαν
Α᾽νέρες ἀγρευτῆρες· ὁ δὲ κριδὸν οἶος ἀπ᾽ ἄλλων
Λαθριδίως (2) πυκινοῖσιν ὑπὸ πτόρθοισι δέδηκεν (3)
Δίκτυα, παπταίνων ἄγρην (4) θηροσκόπος ἀνήρ·
Ω῞ς τότε λωβητοῖσι περίστικτος μελέεσσι,
Τροίῃ λυγρὸν ὄλεθρον ἐμήδετο· καδδέ οἱ ὤμους
Ε῞λκεσι ποιητοῖσιν ἐπέῤῥεε νήχυτον αἷμα.
Η῾ δὲ περὶ κλισίῃσιν ἐμαίνετο παννυχίη φλὸξ,
Καπνὸν ἐρευγομένη ἐριδινέα φοιτάδι ῥιπῇ.
Η῞φαιϛος δ᾽ ἐκέλευεν ἐρίβρομος· ἐκ δὲ θυέλλας
Παντοίας ἐτίνασσεν ἐπιπνείουσα κ̀ αὐτὴ (5)
Μήτηρ ἀθανάτοιο πυρὸς φαεσίμβροτος Η῞ρη.
Η῎δη δὲ Τρώεσσι κ̀ Ι᾽λιάδεσσι γυναιξὶ
Δήϊον ἀγγελέουσα φόβῳ (6) σημάντορι καπνῷ,

Ο῎ρ-

(1) πολυωπὸν. A. (2) λαθρίδιος. A. (3) δεδηκὼς Δίκτυα παπταίνων ἔλαθεν θηρ.... A. (4) omittit ἄγρην B. (5) ἐπίπνυέ γε καὶ αὐτή. B. Nos lectionem Codicis A ſequuti ſumus (6) ἀγγέλλουσα φόβον. A. in quo verſus hic ſequenti poſtponitur.

La ragna colle ſtagge intorno meſſa;
Agli animai, che ſcorrono pe' monti,
Vn circoſpetto aguato ne ficcaro
Vomini cacciatori; ed uno ſcevro
Dagli altri, ſol, naſcoſamente ſotto
La folta macchia racquattato ſtanne
Alle reti, oſſervandone la caccia,
Vn uomo ſpiatore d' animali.
Così allora marchiato nelle membra
Malconce, macchinava a Troia acerba
Ruina; e sì per gli omeri ſcorrea

Da

Quemadmodum vero quando vallis rete circumdantes;
Feris montanis dolum circumſpecte ſtruxerunt
Viri venatores; unus vero ſeorſim ſolus ab aliis
Occulte ſub denſis ramis latet,
Vir ſcilicet *venator retia ſpectans:*
Sic tunc ſtigmatis notatus membris ſauciis
Troiae triſte exitium ſtruebat Sinon: *per humeros autem ipſi*
De vulneribus factis defluebat non effuſus cruor.
Ceterum flamma circa tentoria furebat per noctem totam,
Fumum eructans valde vorticoſum ingenti impetu.
Vulcanus enim id *iubebat graviſonus; & procellas*
Varias excutiebat inſufflans etiam ipſa
Iuno mater lucida immortalis ignis.
Iam vero Troianis & Iliadibus mulieribus
Hoſtile quid *annuntians* cum *timore, ſignificatore fumo,*

Fama

Da fatte piaghe non verſato ſangue.
E intorno a' padiglioni infuriava
Tutta notte la fiamma, di per tutto
Ruttando nodi di ravvolto fumo.
Vulcano altiſremente comandava,
E varie ſconquaſſava le procelle,
E vi ſoffiava infin dell' immortale
Fuoco madre Giunon, luce a' mortali.
Alle Troiane omai, ed alle Iliadi
Coſa oſtile annunziando con terrore,
Col fumo accennator, ſotto il mattino

Buio

Ὄρθρον ὑπὸ σκιόεντα πολύθροος ἤλυθε φήμη.
Αὐτίκα δ' ἐξέθορον πυλέων πετάσαντες ὀχῆας
Πεζοί θ' ἱππῆές τε, καὶ ἐς πεδίον προχέοντο,
Διζόμενοι μή πού τις ἔην δόλος ἄλλοθ' (1) Ἀχαιῶν.
Οἱ δὲ θοοὺς οὐρῆας ὑποζεύξαντες ἀπήναις,
Ἐκ πόλιος κατέβαινον ἅμα Πριάμῳ βασιλῆϊ
Ἄλλοι δημογέροντες· ἐλαφρότατοι δ' ἐγένοντο
Θαλπόμενοι περὶ παισὶν, ὅσους λίπε φοίνιος Ἄρης,
Ὀσσόμενοι καὶ γῆρας ἐλεύθερον: οὐ μὲν ἔμελλον
Γηθήσειν ἐπὶ δηρόν· ἐπεὶ Διὸς ἤλυθε (2) βουλή.
Οἱ δ' ὅτε τεχνήεντος ἴδον δέμας αἰόλον ἵππου,
Θαύμασαν ἀμφιχυθέντες, ἅτ' ἠχήεντες ἰδόντες
Αἰετὸν ἀλκήεντα περικράζουσι (3) κολοιοί.
Τοῖσιν δὲ τρηχεῖα καὶ ἄκριτος ἔμπεσε βουλή·
Οἱ μὲν γὰρ, πολέμῳ βαρυπενθέϊ κεκμηῶτες,
Ἵππον ἀπεχθήραντες, ἐπεὶ πέλεν ἔργον Ἀχαιῶν,
Ἤθε-

(1) ἄλλος. A. ἄλλος τ' B. (2) ἤθελε. A. (3) περικλάζουσι. A.

Buio ne venne strepitosa fama.
Tosto uscir dalle porte spalancate
Fanti, e cavalli, e al pian si rovesciavano,
Tracciando, che non fusse in alcun luogo
Degli Achei qualche inganno. Or presti muli
Mettendo sotto a i carri, da cittade
Con Priamo Rege insieme ne calavano
Gli altri del popol vecchi, e fur lievissimi,
Festa facendo pe' figliuoli, quanti
Marte sanguigno lor lasciati avea;
Franca mirando ancora lor vecchiezza.
Non eran per goder già molto tempo,
Che di Giove era giuntone il decreto.

Or

Fama venit multisona sub crepusculum umbrosum.
Mox vero exsiliebant pandentes seras portarum,
Pedites & equites, & in campum effundebantur,
Vestigantes, ne forte quis esset alicubi dolus Achivorum.
Veloces autem mulos iungentes curribus,
Ex urbe descendebant cum Priamo rege
Alii senes in populo: expeditissimi autem erant
Laetantes propter filios, quoscumque reliquisset ipsis superstites Mars cruentus,
Videntes etiam senectutem suam liberam. Non utique debebant
Gaudere ad longum tempus: quandoquidem Iovis decretum aderat.
Ipsi vero Troiani postquam vidissent corpus pictum artificiosi equi,
Admirati sunt circumfusi: quemadmodum striduli videntes
Aquilam robustam circumstrepunt graculi.
Porro ipsis asperum & dubium incidit consilium:
Alii enim, defatigati bello luctuoso,
Equum exosi, quod esset opus Graecorum,

Vo-

Or quando vider del Cavallo ad arte
Fabbricato il dipinto e vario corpo,
Meravigliaro, sparsigli d' intorno:
Qual gracchian gracci strepitosi attorno
A una vista da loro aquila brava.
Cadde in lor mente un consiglio aspro e dubbio,
Che parte stracchi della trista guerra
Apportatrice di gravosi duoli,
Odiando il Caval, qual opra Greca,

Vo-

Η῎θελον ἢ δολιχοῖσιν ἐπὶ κρημνοῖσιν ἀράξαι,
Ἠὲ ϛ ἀμφιτόμοισι διαῤῥῆξαι πελέκεσσιν.
Οἱ δὲ, νεοξέϛοιο πεποιθότες ἔργμασι τέχνης,
Ἀθανάτοις ἐκέλευον ἀρήϊον ἵππον ἀνάψαι,
Ὕϛερον Ἀργείοισι (1) μόθυ σημήϊον εἶναι.
Φραζομένοις δ' ἐπὶ τοῖσι παναίολα γυῖα κομίζων
Γυμνὸς ὑπὲρ πεδίοιο φάνη κεκακωμένος ἀνήρ·
Αἵματι δὲ σμώδιγγες ἀεικέα (2) βεβριθυῖαι,
Ἴχνια λωβήεντα θοῶν ἀνέφαινον ἱμάντων.
Αὐτίκα δὲ Πριάμοιο ποδῶν προπάροιθεν ἐλυσθεὶς,
Ἱκεσίαις παλάμῃσι παλαιῶν (3) ἥψατο γένων·
Λισσόμενος δὲ γέροντα, δολοπλόκον ἴσχετο (4) μῦθον·
Ἄνδρα μὲν Ἀργείοισιν ὁμόπλοον εἴ μ' ἐλεήσεις; (5)
Τρώων δὲ ῥυτῆρα (6) ϗ ἄϛεως εἴ με σαώσεις,
Δαρδανίδη σκηπτῦχε, ϗ ὕϛατον ἐχθρὸν Ἀχαιῶν;
Οἷά

(1) Ἀργείοιο. A. (2) ἀεικεῖ. A. (3) Vocem παλαιῶν ad explendam versus lacunam ex utroque Codice desumsimus. (4) ἴαχε. A. ἴσχε. B. (5) ἐλεαίρεις. A. (6) ῥυϛῆρα. A.

Voleanlo, o in lunghi precipizi frangere,
O spezzar colle scuri a doppio taglio.
E parte nel lavoro della macchina
Di fresco lavorata confidati,
Erano di pensier, che s' offerisse
Il Marzial Cavallo agl' immortali;
Perchè agli Argivi in avvenire ei fusse
Segnal di guerra. Or mentre ei fean consulta,
Portando vaie storiate membra,
Nudo sul campo apparve il mal concio uomo:
Ed i lividi carichi di sangue
Disconvenevolmente, de' veloci
Su-

Volebant aut in longis praecipitiis perdere,
Aut etiam aperire ancipitibus ſecuribus.
Alii vero, confiſi artificiis nuperfacti operis,
Hortabantur equum illum *Martium diis conſecrare,*
In poſterum ut eſſet Graecis ſignum belli.
Deliberantibus vero de his, deformata membra gerens
Per campum apparuit vir quiſpiam *nudus, miſereque adfectus:*
Sanguine vero vibices indecenter refertae,
Oſtendebant veſtigia dira vehementium flagellorum.
Mox autem ante pedes Priami volutus,
Supplicibus manibus attigit eius genua:
Precibus vero rogans ſenem, doloſum promebat ſermonem:
Mene, virum Graecis ſocium navigationis, miſereberis?
Mene, Troianorum & urbis ſervatorem, ſervabis,
Dardanide imperator, & nunc tandem hoſtem Achaeorum?

Sic

Sugatti l' oltraggioſe orme ſcoprieno.
Toſto proſtrato avanti a' piè di Priamo,
Toccò i ginocchi colle palme umili,
E al vecchio accomandandoſi, diè fuore
Vn ragionar teſſuto di menzogne:
Vom d' Argivi compagno in navigando,
Domin, ſe tu vorrai me compatire?
De' Troiani, e Città liberatore,
Domin, ſe tu vorrai me conſervare,
Dardanide ſcettrato, e che pur ſono
In queſto eſtremo degli Achei nimico?

Così

Οἷά με λωβήσαντο θεῶν ὄπιν ὐκ ἀλέγοντες,
Οὐδὲν ἀλιτραίνοντα, κακοὶ ϗ ἀπηνέες αἰεί.
Ὥς μὲν Ἀχιλλῆος γέρας ἥρπασαν Αἰακίδαο·
Ὧδε Φιλοκτήτην ἔλιπον πεπεδημένον ὕδρῳ·
Ἔκτειναν δὲ ϗ αὐτὸν ἀγασσάμενοι Παλαμήδην.
Καὶ νῦν οἷά μ' ἔρεξαν (1) ἀτάσθαλοι, οὕνεκα φεύγειν
Οὐκ ἔθελον σὺν τοῖσι, μένειν δ' ἐκέλευον ἑταίρυς;
Οἱ δὲ, νεῶν (2) πληγῇσιν ἀτασθαλίῃσι τυπέντες, (3)
Εἵματα μὲν μ' ἀπέδυσαν, (4) ἀεικελίῃσι δ' ἱμάσθλοις
Πᾶν δέμας ὐτήσαντες, ἐπὶ ξείνῃ λίπον ἀκτῇ.
Ἀλλὰ, μάκαρ, πεφύλαξο Διὸς σέβας ἱκεσίαο·
Χάρμα γὰρ Ἀργείοισι γενήσομαι, εἴ κεν ἐάσῃς (5)
Χερσὶν ὑπὸ Τρώων ἱκέτην ϗ ξεῖνον ὀλέσθαι.
Αὐτὰρ ἐγὼ πάντεσσιν ὑπάρχιος ἔσσομαι ὑμῖν,
Μηκέτι δειμαίνειν πόλεμον παλίνορσον Ἀχαιῶν.

Ὥς

(1) ἔερξαν. A. ἔρξαν. B. (2) νόοι. A. νοῶν. B. (3) δαμέντες. A.
(4) Ita edidimus, uti habet optime A. (5) ἐάσεις. B.

Così m' an concio, non curando i Dei,
Che niun male ò fatto, essi malvagi,
E dispietati sempre; così il premio
Dell' Eacide Achille ne rapiro;
E così Filottete abbandonaro,
Dal serpente legato; e invidiando
Uccisero lo stesso Palamede.
Ed ora a me quai cose fer gl' iniqui,
Perch' io con lor fuggir non volli, e a stare
I compagni esortava? Or per tristizie
Di giovani, battendone a flagello,
Calar le vesti, e con sozze sferzate
Tutto il corpo ferendo, ne lasciaro

Su

Sic me laeſerunt deorum metum non curantes,
Nihil peccantem, ipſi *improbi, & immiſericordes ſemper.*
Sic Achillis Aeacidae honorarium munus rapuerunt:
Sic Philoctleten reliquerunt colubro impeditum:
Interfecerunt etiam invidi ipſum Palamedem.
Nunc & mihi qualia fecerunt iniqui, quia fugere
Non volebam cum ipſis, ſed manere iubebam ſocios!
Qui adficientes me plagis improbitate iuvenum
Veſtes exuerunt, diris vero flagris
Totum corpus caedentes, in peregrino litore reliquerunt.
Ceterum, o beate Priame, *obſerva Iovis ſupplicis reverentiam.*
Gaudium enim Graecis fuero, ſi ſiveris
Supplicem & hoſpitem me perire ſub manibus Troianorum.
Verum ego omnibus vobis ſponſor ero,
Vt non amplius metuatis bellum redintegratum Graecorum.

Sic

Su peregrino lido, Ora, o beato,
Di Giove ſopra i ſupplicanti, guarda
L'onore; che ludibrio io ſia agli Argivi,
Se tu permetterai, che dalle mani
Troiane pera un foreſtiero, un ſupplice,
Ben io a tutti voi ſicurtà ſia,
Di non più paventar, che degli Achei
Vn'altra volta a voi rieda la guerra.

Diſſe

Ὣς φάτο. τὸν δ' ὁ γέρων ἀγανῇ μειλίξατο φωνῇ·
Ξεῖνε, σὲ μὲν Τρώεσσι μεμιγμένον οὐκ ἔτ' ἔοικε
Τάρβος ἔχειν· ἔφυγες γὰρ ἀνάρσιον ὕβριν Ἀχαιῶν.
Αἰεὶ δ' ἡμέτερος φίλος ἔσσεαι· οὐδέ σε πάτρης,
Οὐδὲ πολυκτεάνων θαλάμων γλυκὺς ἵμερος αἱρεῖ.
Ἀλλ' ἄγε καὶ σύ μοι εἰπὲ, τί τοι τόδε θαῦμα τέτυκται,
Ἵππος, ἀμειλίκτοιο φόβου τέρας; εἰπὲ δὲ σεῖο
Οὔνομα καὶ γενεήν, ὁπόθεν δέ σε νῆες ἔνεικαν.
Τὸν δ' ἐπιθαρσήσας προσέφη πολυμήχανος ἥρως·
Ἐξερέω καὶ ταῦτα· σὺ γάρ μ' ἐθέλοντα κελεύεις.
Ἄργος μοι πόλις ἐστὶ, Σίνων δέ μοι οὔνομα κεῖται·
Αἴσιμον (1) καλέουσιν ἐμὸν πολιὸν γενετῆρα.
Ἵππον δ' Ἀργείοισι παλαίφατον εὗρεν Ἐπειός.
Εἰ μὲν γάρ μιν (2) ἐᾶτε μένειν αὐτοῦ ἐνὶ χώρῃ,
Τροίην θέσφατόν ἐστιν ἑλεῖν πόλιν οὐ̃ας (3) Ἀχαιῶν.
Εἰ

(1) Αἴσιμον αὖ καλέουσιν. A. (2) Deest μιν in B. (3) πάλιν ἔγχος. A.

Disse; e a lui il vecchio con benigna voce:
Forestier, co' Troiani a te mischiato
Non si conface più l' aver paura,
Che degli Achei la villania scampasti.
Amico nostro tu sarai per sempre.
Nè te di patria, o pur di ricchi talami
Dolce desìo ne prenderà. Or dimmi
Ancor questo: a che fin questo prodigio
E' fatto, di crudel terror portento,
Il Cavallo? il tuo nome, e la tua stirpe
Ne dì; e donde te menar le navi.
Franco gli disse il ben astuto eroe:
Dirò ancor ciò: che a me, che 'l voglio, il chiedi.
Ar.

Sic dixit. Eum vero senex Priamus *consolatus est voce blanda:*
Hospes, te quidem Troianis mixtum, non amplius convenit
Metum habere: effugisti enim impiam iniuriam Achaeorum.
Semper vero noster amicus eris: neque te patriae,
Neque opulentarum aedium dulce desiderium capiet.
Atqui age, & tu mihi dic, ad *quidnam hoc monstrum factum est,*
Equus, inquam, *horrendi timoris portentum? dic etiam tuum*
Nomen, & genus; unde vero te naves tulerint.
Hunc vero confisus alloquutus est valde versutus heros:
Eloquar etiam haec; tu enim me volentem id *iubes.*
Argos mihi patria est, Sinonque mihi nomen est.
Aesimon autem *nominant meum senem patrem.*
Equum autem ab oraculis *iam olim praedictum excogitavit Graecis Epeus:*
Siquidem enim siveritis manere eum heic in campo,
Troiam fatale est capturos filios Graecorum.

Si

Argo è la mia città, Sinone il nome,
Il canuto mio padre Esimo chiamano.
Il Cavallo agli Argivi per antico
Predetto trovò Epeo: che se voi quello
Permettete, che quì stia in paese,
Troia città è fatal, che gli Achei prendano.

 Che

Εἰ δέ μιν ἁγνὸν ἄγαλμα λάβῃ νηοῖσιν Ἀθήνη,
Φεύξονται, προφυγόντες ἀνηνύτοις ἐπ' ἀέθλοις.
Ἀλλ' ἄγε δὴ σειρῇσι περίπλοκον ἀμφιβαλόντες
Ἕλκετ' ἐς ἀκρόπολιν μεγάλην χρυσήνιον ἵππον. (1)
Ὣς ἄρ' ἔφη. κ) τὸν μὲν ἄναξ ἐκέλευσε λαβόντα
Ἕστασθαι χλαῖνάν τε χιτῶνά τε. τοὶ δὲ, βοείας
Δητάμενοι, σειρῇσιν ἐϋπλέκτοισι κάλοισιν
Εἷλκον ἐπὶ πεδίοιο θοῶν ἐπιβήτορα κύκλων
Ἵππον, ἀριςήεσσι βεβυσμένον. (2) οἱ δὲ πάροιθεν
Αὐλοὶ κ) φόρμιγγες ὁμὴν ἐλίγαινον ἀοιδήν.
Σχέτλιον ἀφραδέων μερόπων γένος, οἷσιν ὁμίχλη
Ἄσκοπος ἐσσομένων· κενεῷ δ' ὑπὸ χάρματι (3) πολλῷ,
Πολλάκις ἀγνώσσουσι περιπταίοντες ὀλέθρῳ.
Οἵη ϛ Τρώεσσι φθισίβροτος * ἄτη (4)

Ἐς

(1) Sinonis oratio duobus adhuc versibus longior est in Cod. A. ii vero sunt:

Ἄμμι δ' Ἀθηναίη ἐρυσίπτολις ἡγεμονεύοι
Δαιδάλεον σπεύδουσα λαβεῖν ἀνάθημα καὶ αὐτή.

(2) Ita malui pro βεβασμένον duce A. (3) ὑπόχαρμα. B. (4) Locus corruptus, ita restitui posset ex Cod. A.

Οἵη καὶ Τρώεσσι τότε φθισίμβροτος ἄτη
Ἐς πόλιν αὐτοκέλευθος ἐκώμασεν· οὐδέ τις ἀνδρῶν
Ἤδεεν οὕνεκα λάθρον ἐφέλκετο πένθος ἄλαςον.
Ἄνθεα δὲ δροσόεντος ἀμησάμενοι ποταμοῖο
Ἔστεφον αὐχενίους στεφάνους σφετέροιο φονῆος, κ. λ.

Eadem ferme lectio est Codicis B. qui pro ἄλαςον habet Ἀχαιῶν, pro ποταμοῖο, Σιμόεντος, & pro στεφάνους, πλοκάμους.

Che se lui, reverendo simolacro,
Riceverà ne' templi suoi Minerva,
Fuggiran ratti senza impresa fare.
Via colle funi ben gittate attorno,
D'aureo freno il Caval traete in rocca.

Dis-

Si vero ipsum, venerandam statuam, templis suis
acceperit Minerva.
Fugient Graeci, *diffugientes infecto certamine.*
Verum agite circumdantes catenis undique,
Trahite in arcem magnam equum, aureo freno conspicuum.
Sic dixit: & hunc quidem rex capientem iussit
Induere claenam & tunicam. Ipsi vero Troiani *lora*
Alligantes lignis, catenis bene conglutinatis
Trahebant per campum adscensorem velocium rotarum
Equum, proceribus Graecorum *onustum. Ipsae vero ante* equum
Tibiae & citharae aequabile modulabantur carmen.
Miserum genus stultorum hominum, quibus caligo
Inconsiderata futurorum adest, quique *inter gaudia multum vana,*
Saepe inscientes exitium incurrunt.
Qualis etiam Troianis perniciosa noxa advenit
In

Disse; e a lui il Rege comandò, prendesse
Tunica, e clena, e sì si rivestisse.
Ei, cuoi legando, con catene attorte
Trasser pel campo sulle preste ruote
Il Cavallo montato, co' baroni
Andante; e innanzi e flauti, e lire insieme
Il suono mescolavano soave.
Infelice la razza de' mortali
Disconsigliati, a' quali è scura nebbia
Dell' avvenir; sotto assai vana gioia,
Senza saperlo, in precipizio vanno
Ben spesso, come appunto anco a' Troiani
Venne sciagura, guasto de' mortali,

Ἐς πόλιν αὐτοκέλευθος. ἀμησάμενοι Σιμόεντος,
Ἔστεφον αὐχενίους πλοκάμους σφετέροιο φονῆος,
Γαῖα δὲ χαλκείοισιν ἐρειδομένη περὶ κύκλοις
Δεινὸν ὑπερβρυχᾶτο· σιδήρειοι δὲ καὶ αὐτῶν
Τριβόμενοι τρηχεῖαν ἀνέστενον ἄξονες ἠχήν·
Τετρύγει δὲ κάλων ξυνοχὴ, καὶ πᾶσα ταθεῖσα
Λιγνῦν αἰθαλόεσσαν ἕλιξ ἀνεκήκιε σειρή.
Πολλὴ δ' ἑλκόντων ἐνοπὴ καὶ κόμπος ὀρώρει·
Ἔβρεμε νυμφαίῃσιν ἅμα δρυσὶ δάσκιος Ἴδη, (1)
Ἴαχε καὶ Ξάνθου ποταμοῦ κυκλώμενον ὕδωρ,
Καὶ στόμα κεκλήγει Σιμοείσιον· οὐρανίη δὲ
Ἐκ Διὸς ἑλκόμενον πόλεμον μαντεύετο σάλπιγξ.
Οἱ δ' ἦγον προπάροιθεν· ὁδὸς δ' ἐβαρύνετο μακρὴ,
Σχιζομένη ποταμοῖσι, καὶ οὐ πεδίοισιν ὁμοίη.
Εἵπετο δ' αἰόλος ἵππος ἀρηϊφίλους ἐπὶ βωμοὺς,
Κυδιόων ὑπέροπλα· βίῃ (2) δ' ἐπέρεισεν Ἀθήνη,

Χεῖ-

(1) ὕλη. A. superscripto tamen Ἴδη. (2) βίην. A.

Nella città, di suo proprio talento.
Cogliendo lungo il Simoente fiori,
Facean del collo a' crini le corone
Dell' uccisor lor proprio; e la terra
Dalle ruote di bronzo caricata
Terribilmente tramugghiava; ed aspro
Fean cigolar le ferree sale loro
Nel girar stropicciandosi; stridea
La giuntura de' travi; e tutta stesa
La girevol catena, e ben tirata
Fuliginosa polve sollevava:
Molto sorgea da chi traea fracasso:
Colle querce Ninfali Ida fremea:

Del

In urbem ſponte accerſita. Metentes autem Simoëntis flores
Coronarunt collares capillos ſui occiſoris.
Porro terra aeneis preſſa rotis
Graviter mugiebat: ferrei vero ipſarum rotarum
Axes attriti aſpero gemebant ſonitu.
Gemebat etiam lignorum compages, ac tota extenſa
Et *tracta catena, ſuſcitabat pulverem turbidum.*
Magnus vero trahentium equum *clamor & ſtrepitus excitabatur.*
Strepebat umbroſa Ida cum nymphalibus quercubus,
Inſonuit etiam Xanthi fluminis aqua circumfuſa,
Ipſumque oſtium Simoiſium clangebat: ac caeleſtis
A Iove tuba praedicebat bellum accerſitum a Troianis.
Illi autem ducebant ante ſe equum: *via vero aſpera erat, longa,*
Diſſecta fluviis, neque etiam aequalis in *campo.*
Sequebatur vero variegatus equus ad aras Martias,
Superbiens ſupra modum. Per vim etiam impulit Minerva,

Ma-

Del Xanto ſtrepitava intorno l'acqua,
E bocca Simoeſia rimbombava,
E celeſte da Giove predicea
Tromba la guerra, che veniane tratta:
Quegli avanti guidavan; ma la ſtrada
Lunga era, e forte, da fiumi diviſa,
E non egual ne' piani. Seguitava
Il Caval vario a' Marziali altari,
Sopra modo orgoglioſo, ed eſultante;
E sì con forza lo ſpignea Minerva,

 Sor-

Χεῖρας ἐπιβρίσασα ἐϋγλυφέων (1) ἐπὶ μηρῶν.
Ὥς δὲ θέων ἀνίχητος ἐπέδραμε θᾶσσον ὀϊστοῦ,
Τρῶας ἐϋσκαρθμοισιν ὁδοιπορίῃσι διώκων,
Εἰσόκε δὴ πυλέων ἐπεβήσατο Δαρδανιάων.
Αἱ δέ οἱ ἐρχομένῳ θυρέων πτύχες ἐστείνοντο.
Ἀλλ' Ἥρη μὲν ἔδυσεν, ἐπίδρομον ὅρμον ὁδοῖο (2)
Πρόσθεν ἀναστέλλουσα· Ποσειδάων δ' ἀπὸ πύργων
Σταθμὸν ἀνοιγομένων (3) πυλέων ἀνέκοπτε τριαίνῃ.
Τρωϊάδες δὲ γυναῖκες ἀνὰ πτόλιν ἄλλοθεν ἄλλαι,
Νύμφαι τε, πρόγαμοί τε, κὴ ἴδμονες Εἰλειθυίης,
Μολπῇ τ' ὀρχηθμῷ τε περὶ βρέτας εἱλίσσοντο·
Ἄλλαι δὲ χνοόεσσαν (4) ἀμελγόμεναι χάριν ὄμβρου,
Ὁλκῷ δουρατέῳ ῥοδέους στορέσαντο τάπητας·
Αἱ δὲ θαλασσαίης ἐπιμάζια νήματα (5) μίτρης
Λυσάμεναι, κλωστοῖσι περίστεφον (6) ἄνθεσιν ἵππον.
Καί τις ἀπειρεσίοιο πίθου κρήδεμνον ἀνεῖσα,

Χρυ-

(1) νεογλυφίων. A. (2) ἔλυσεν ἐπὶ δρόμον αὖθις ὁδοῖο. A. (3) ἀνοιγόμενον. A. (4) χνοόεσσαν. A. (5) ἐπὶ μαζὸν εἵματα. A. (6) κατέπλεκον. A.

Sotto le mani aile ben ſcolte coſce
Mettendo; e così ei ſenza eſſer giunto,
Correndo ſe ne gia più d' una freccia,
I Troiani inſeguendo a ſcarzi paſſi,
Finchè egli entrò per le Dardanie porte.
I canti delle porte erangli ſtretti.
Ma Giuno penetrò, pria raſſettando
La via, che sù vi ſi poteſſe correre;
E Nettun dalle torri col tridente
Le porte aperte, ne ſpezzò il cancello.

E le

Manus supponens benefabricatis costis.
Ita currens expeditus ruebat velocius iaculo,
Troianos expeditis gressibus subsequens,
Donec ingressus est portas Dardanias.
Ipsi vero anguli portarum venienti ipsi *angustiores erant.*
Verum Iuno accessit, facilem accessum viae
Prius praeparans: Neptunus vero de turribus
Tridente dissecuit limina apertarum portarum.
Troianae mulieres per urbem aliunde aliae,
Puellaeque, ac desponsatae, & expertae Lucinam,
Carmine & saltatione circa equum volvebantur.
Aliae decoram pluviae lanuginem mulgentes,
Equo ligneo substraverunt roseos tapetes.
Aliae vero pectoralia ornamenta pretiosae zonae
Solventes, nexis floribus circum coronabant equum.
Et alia immensi dolii operculum auferens,
Pro-

E le Troiane donne per cittade
Di quà di là, e spose, e maritate,
Che la man di Lucina avean provata,
Con canto, e salto intorno si giravano
Al simolacro; ed altre della pioggia
Mugnendo la lanugine leggiadra,
Rosati distendevano tappeti
Del Cavallo di legno sulla pesta.
Della marina mitra altre sciogliendo
Le pettorali fasce, quel Cavallo
Con intrecciati fiori inghirlandavano.
Altra dal capo d'infinito coppo
Togliendo il vel, che lo chiudea coprendo,

Χρυσείῳ (1) προχέυσα κρόκῳ κεκερασμένον οἶνον,
Γαῖαν ἀνεκνύζωσε (2) χυτὴν εὐωδέϊ πηλῷ.
Ἀνδρομέη δὲ βοῇ συνεβάλλετο θῆλυς ἰωὴ,
Καὶ παίδων ἀλαλητὸς ἐμίσγετο γήραος ἠχῇ.
Οἷαι δ' ἀφνειοῖο μετήλυδες Ὠκεανοῖο
Χείματος ἀμφίπολοι γεράνων ςίχες ἠεροφώνων,
Κύκλον ἐποχμεύουσιν ἀλήμονες (3) ὀρχηθμοῖο,
Γειοπόνοις ἀρότῃσιν ἀπεχθέα κεκληγῦιαι·
Ὣς οἵγε κλαγγῇ τε πρὸ ἄςεος (4) ἠδὲ κυδοιμῷ
Ἦγον ἐς ἀκρόπολιν βεβαρημένον ἔνδοθεν ἵππον.
Κούρη δ' ἐκ θαλάμοιο (5) θεήλατος, ὐκέτι μίμνειν
Ἤθελεν ἐν θαλάμοισι· διαῤῥήξασα δ' ὀχῆας,
Ἔδραμεν ἠΰτε πόρτις ἀήσυρος, ἥν τε (6) τυπεῖσαν
Κέντρον ἀνεπτοίησε (7) βοοῤῥαίταο μύωπος·
Ἡ δ' ὔτ' εἰς ἀγέλην πολιναίεται (8) ὔτε βοτῆρι
Πείθεται, ὐδὲ νομοῖο λιλαίεται, ἀλλὰ βελέμνῳ
Ὀξέϊ

(1) Χρυσείᾳ. B. (2) ἀνεκνίσσωσε. A. (3) ἐπολμεύουσιν (ita enim videtur) ἀλήμονος. A. (4) δι' ἄςεος. A. (5) Κέρη δὲ Πριάμοιο. A. (6) ἠΰτε. B. (7) Hanc lectionem, uti vulgata meliorem, ſubſtitui, ope Cod. A. (8) ποτιδέρχεται. A.

Verſando vino in aureo croco infuſo,
Sparſe la terra d'odorato fango.
Col viril grido il femminil ſchiamazzo
Si confondea, e de' fanciulli il ſtrido
Meſcolavaſi al ſuon della vecchiezza.
Quai del ricco Oceano pellegrine,
Del verno ancelle, ſchiere di ſtridenti
Per aer grue, fan treſcando ruota,
Nè ſapendo di danza, pur la trinciano,
Agli arator, che terra ne travagliano

Cen-

Profundens vinum temperatum aureo croco,
Terram conſperſit fuſilem odorato luto.
Porro virili voci commiſcebatur clamor muliebris,
Et puerorum ſtrepitus miſcebatur ſono ſenectae.
Quales vero advenae divitis Oceani,
Hiemis miniſtrae, turmae gruum in aëre gruentium,
Circulum ineunt, ignarae choreae,
Clangentes exoſa aratoribus terram exercentibus:
Sic hi ante urbem clangore & tumultu
Duxerunt in arcem gravidum intus equum.
Virgo vero Caſſandra *e thalamo a Deo producta, non amplius manere*
Volebat intra thalamos: at effringens repagula,
Ferebatur quaſi bucula expedita, quam ſauciatam
Aculeus perculit boves vexantis tabani:
Ipſa vero bucula *neque ad gregem accedit, neque paſtori*
Obtemperat, neque pabulum deſiderat, ſed iaculo
Acu-

Cenno portando d'odioſe ſtrida;
Così quei con ſtridio, e con tumulto
Avanti alla città, sì ne guidavano
Nella rocca il Caval dentro pregnante.
La donzella da Dio ſpinta dal talamo,
Non volle più ne' talami riſtare,
E ſpezzando i ſerrami delle porte,
Qual ſcappata vitella, ella ne corſe,
Che appinzò l'ago di crudele aſſillo.
Quella nè torna in branco, nè al paſtore
Vbbidiſce, nè brama la paſtura,

Ma

Ὀξέϊ θηγομένη, βοέων ἐξήλυθε δεσμῶν.
Τοίη μαντιπόλοιο βολῆς ὑπὸ νύγματι κȣ́ρη
Πλαζομένη κραδίην, ἱερὴν ἀνεσείετο δάφνην·
Πάντη δὲ βρυχᾶτο κατὰ πτόλιν· ȣ̓δὲ τοκήων,
Οὐδὲ φίλων ἀλέγιζε· λίπεν δέ ἑ παρθένον (1) αἰδώς.
Οὐχ ȣ̔́τω Θρήϊσσαν ἐνὶ δρυμοῖσι γυναῖκα
Νήδυμος αὐλὸς ἔτυψεν ὀρειμανέος Διονύσȣ,
Ἥτε θεῷ τυπεῖσα (2) παρήορον ὄμμα τιταίνει,
Γυμνὸν ἐπισείȣσα κάρη κυανάμπυκι κισσῷ·
Ὣς ἥγε πτερόεντος ἀναΐξασα νόοιο
Κασσάνδρη νεόφοιτος (3) ἐμαίνετο· πυκνὰ δὲ χαίτην
Κοπτομένη ϗ ϛέρνον, ἀνίαχε μαινάδι φωνῇ·
Ὦ μέλεοι, τίνα τȣ̃τον ἀνάρσιον ἵππον ἄγοντες
Δαιμόνιοι μαίνεσθε, ϗ ὑϛατίην ἐπὶ νύκτα
Σπεύδετε, ϗ πολέμοιο τέλος (4), ϗ νήγρετον ὕπνον;
Δυσ-

(1) παρθένος. A. (2) πληγεῖσα. A. (3) θεόφοιτος. A. (4) τέρας. A.

Ma tocca da pungente acuto ſtrale
Se ne ſcappò dalle bovine mandre.
Tal da interna puntura d' indovino
Impeto la donzella in cuor ſmarrita,
Il ſacro alloro con furor ſcotea,
Per la città muggiva da per tutto,
Nè di padri caleale, nè d' amici:
Lei fanciulla vergogna avea laſſata.
Non così Tracia in le foreſte donna
Il ſuono punſe di ſoave flauto
Di Bacco, che vien matto alla montagna;
Che punta, l' occhio al Dio ſtende, e ſtraluna;
Coll' edra negra il nudo capo ſcrolla.
Sì

Acuto ſauciata, bovina tranſiit ſepta.
Talis etiam *virgo* Caſſandra *vatidici impetus ſtimulo*
Errans corde, ſacram concutiebat laurum:
Vbique vero mugiebat per urbem; neque parentes,
Neque amicos curabat: reliquit namque ipſam virginem pudor.
Non ſic Threiſſam mulierem in ſaltibus
Dulcis tibia in montibus furentis Bacchi excitavit.
Quae quidem a deo Baccho *excitata, vagabundum oculum intendit,*
Nudum quaſſans caput nigra hedera.
Sic ipſa quidem errabunda mente exſiliens
Caſſandra, recenter prodiens furebat. Frequenter autem comam
Lanians, & pectus, exclamavit furioſa voce:
O miſeri Troiani, *quemnam iſtum deteſtandum equum ducentes,*
Miſeri furore agimini, & extremam ad noctem
Properatis, & belli finem, & inexcitabilem ſomnum?

Ho-

Sì uſcita fuor dall'impennata mente
Caſſandra, or pur vagando era impazzita.
Foltamente ſtracciandoſi la chioma,
E picchiandoſi il petto, in urli dava
Con furioſa e con baccante voce:
O meſchini, qual mai tal ſconcertato
Cavallo conducendo, ſpiritati
Impazzate! e ſtudiate di venire
Ora all'ultima notte, e al fin di guerra,
Ed a quel ſonno, ond'uom mai non ſi deſta!

Que-

Δυσμενέων ὅδε κῶμος ἀρήϊος· αἱ δέ που ἤδη
Τίκτουσιν μογερῆς Ἑκάβης ὠδῖνες ὀνείρων·
Λήγει δ' ἀμβολιεργὸν ἔτος, πολέμοιο λυθέντος.
Τοῖσιν (1) ἀριςήων λόχος ἔρχεται, ὃς ἐπὶ χάρμην
Τεύχεσιν ἀςράπτουσιν (2) ἀμαυροτάτην ἐπὶ νύκτα
Τέξεται ὄβριμος ἵππος· ἐπὶ χθόνα δ' ἄρτι θορόντες,
Ἐς μόθον ὁρμήσουσι τελειότατοι πολεμιςαί.
Οὐ γὰρ ὑπ' ὠδίνεσσι μογοςόκον ἵππον ἀνεῖσαι
Ἀνδράσι τικτομένοισι νέφη σχήσουσι (3) γυναῖκες.
Αὕτη δ' Εἰλείθυια γενήσεται, ἥ μιν ἔτευξε.
Γαςέρα δὲ πλήθουσαν ἀνακλίνασ' ἀναβοήσει (4)
Μαῖα πολυκλαύτοιο τόκου πτολίπορθος Ἀθήνη.
Καὶ δὴ πορφύρεον μὲν ἑλίσσεται ἔνδοθι πύργων (5)
Αἵματος ἐκχύμενον πέλαγος, ϗ κῦμα φόνοιο·
Δεσμά τε συμπαθέων πλέκεται περὶ χερσὶ γυναικῶν
Μυ-

(1) Τοῖος. A. Τοῖς. B. (2) ἀςράπτοντας. A. (3) τικτομένοισιν ἐπισχήσουσι. A. (4) ἀνακλίνασα βοήσει. A. (5) παρειῶν. B. Nos lectionem Codicis A sequuti sumus, quam in sua versione exhibet Lectius.

Questo è un baccan guerriero di nimici,
E maligna di lor trista cocchiata.
E della addolorata Ecuba omai
Degli sogni le doglie al parto vengono.
Sciolta la guerra, il dubbio anno finisce.
De' baroni l' aguato a lor ne viene,
Che alla pugna con armi, che balenano,
Sulla notte scurissima il Cavallo
Grave partorirà; e in terra orora
Balzati, furiosi, andranno a guerra
Forti, e consumatissimi guerrieri.

Che

Hoſtium hic tumultus bellicus eſt. Nunc ſcilicet
Somniorum miſerae Hecubae parturiunt dolores:
Et deſinit annus qui excidium diſtulit, bello ſoluto.
Troianis enim *adeſt principum* Graecorum *dolus, quos ad bellum*
Armis coruſcantibus ſub obſcuriſſimam noctem
Pariet fortis equus. In terram vero modo proſilientes
Ad praelium feſtinabunt ipſi *conſummatiſſimi bellatores.*
Non enim equum conflictantem cum partus doloribus relevantes
Editis viris per *noctem iuvabunt mulieres:*
Sed ipſa Lucina fiet, quae ipſum equum *fabricavit.*
Ventrem vero praegnantem aperiens exclamabit
Obſtetrix luctuoſi partus, urbium vaſtatrix Minerva.
Atqui purpureum volvitur intra parietes Troiae
Sanguinis effuſi pelagus, & fluctus caedis:
Vinculaque nectuntur circa manus miſerarum mulierum

In-

Che non doglie al Caval partoriente,
Ch' uomini partoriſce, alleviando
Gli aſſiſteran raccoglitrici donne;
Quella Lucina gli ſarà, che 'l feo.
E 'l ventre pieno ſclamerà ſchiudendo
Del molto flebil parto levatrice
Minerva di cittadi eſpugnatrice.
Ma dentro delle mura ſi rivolge
Di ſangue ſparſo un mare, e di ſtrage onda,
S' annodan mille lacci delle donne

In-

Μυρία· (1) φωλεύει δ' ὑπὸ δύρασι κευθόμενον πῦρ.
Ὤιμοι ἐμῶν ἀχέων, ὤμοι πατρώϊον ἄστυ· (2)
Αὐτίκα μοι (3) λεπτὴ κόνις ἔσσεται· οἴχεται ἔργον
Ἀθανάτων, προθέλυμνα θεμείλια Λαομέδοντος.
Καί σε πάτερ ϗ μῆτερ (4) ὀδύρομαι· οἷά μοι ἤδη
Ἀμφότεροι πείσεσθε· σὺ μὲν, πάτερ, οἰκτρὰ δεδουπὼς,
Κείσεαι Ἑρκείοιο Διὸς μεγάλῳ (5) παρὰ βωμῷ.
Μῆτερ ἀριστοτόκεια, σὲ δὲ βροτέης ἀπὸ μορφῆς
Λυσσαλέην ἐπὶ παισὶ θεοὶ κύνα ποιήσουσι.
Δῖα Πολυξείνη, σὲ δὲ πατρίδος ἐγγύθι γαίης
Κεκλιμένην, ὀλίγον δακρύσομαι· ὡς ὄφελέν τις
Ἀργείων ἐπὶ σοῖσι γόοις ὀλέσαι με ϗ αὐτήν.
Τίς γάρ μοι χρειὼ βιότυ πλέον, εἴ με φυλάσσει
Οἰκτροτέρῳ θανάτῳ; ξείνη δέ με γαῖα καλύψει;
Ποῖα δέ μοι (6) δέσποινα, ϛ αὐτῷ δῶρα (7) ἄνακτι
Ἀντὶ τόσων καμάτων Ἀγαμέμνονι δῶρον (8) ὑφαίνει;
Ἀλλ'

(1) Νυμφία. A. (2) ὤμοι σέο πάτριον ἄστυ. A. (3) Deest μοι in A. (4) Verba, καὶ μῆτερ, quae deerant in Lectio, supped.tat A. In B. desunt, nulla defectus nota apposita. (5) μεγάλυ. A. (6) Τοιάδε μοι A. (7) δῶρον. A. δώρῳ. B. (8) πότμον. A.

Infelici alle mani; ed alle travi
Sotto nascoso è il fuoco, ed intanato.
Oh miei dolori, oh mia città paterna!
Tosto a me fia minuta polve; l'opra
Vassen degl' immortali, e da radice
Di Laomedon se 'n vanno i fondamenti.
Te padre, e madre, io piango, quai ambedue
Cose mai soffrirete! tu, o padre,
Cadendo miserabile per terra,
Giacerai presso al grande altar di Giove

Er-

Infinita: latet vero sub equo ignis occultatus.
Heu mei dolores, heu patria urbs!
Mox enim *mihi exiguus cinis erit, perit* Troia *opus*
Deorum, radicitus pereunt *fundamenta Laomedontis.*
Te etiam, pater, ac mater lugeo, qualia mihi mox
Ambo sustinebitis? Tu quidem, pater, misere cadens,
Iacebis apud magnam aram Hercei Iovis.
Te vero, o mater liberis praestans, de humana forma
Dii rabidam canem facient super liberos interemtos.
Divina Polyxena, te quoque prope patriam terram
Mactatam, paullum lugebo. Vtinam aliquis
Graecorum, post tuos luctus me etiam ipsam occideret.
Quis enim mihi usus vitae est huius, si me reservat
Miseriori morti? & hospita me teget terra?
Qualia vero dona mihi domina, & ipsi regi
Agamemnoni, pro tot laboribus mercedem texit?
Ce-

Erceo, o Murano; e tu madre ne parti
Felicissima, te di mortal forma
Faran gl' Iddii rabbiosa can su i figli.
Divina Polissena, te vicino
Al patrio suol distesa, piagneronne
Alquanto. Oh pure alcuno degli Argivi
Dopo i tuoi pianti me struggesse ancora,
Che a me qual più di vita fia mestiere,
Se me riserba a più tapina morte,
E coprirammi peregrina terra?
Quali a me la padrona, ed allo stesso
Re Agamennon doni per tanti affanni
In

Α'λλ' ἤδη φράζεσθε (1), τὰ δὲ γνώσεσθε παθόντες,
Καὶ νεφέλην ἀπόθεσθε, φίλοι, βλαψίφρονος ἄτης.
Ρ῾ηγνύσθω πελέκεσσι δέμας πολυχανδέος ἵππου,
Η῎ πυρὶ καιέσθω· δολόεντα δὲ σώματα κεύθων
Ο'λλύσθω, μεγάλη δὲ πυρὴ (2) Δαναοῖσι γενέσθω·
Καὶ τότε μοι δαίνυσθε, κ̣ ἐς χορὸν ὀτρύνεσθε,
Στησάμενοι κρητῆρας ἐλευθερίης ἐρατεινῆς·
Η῾ μὲν ἔφη· τῇ δ' οὔτις ἐπείθετο· τὴν γὰρ Α'πόλλων
Α'μφότερον, (3) μάντιν τ' ἀγαθὴν κ̣ ἄπιστον ἔθηκεν.
Τὴν δὲ πατὴρ ἐνένιπεν, (4) ὁμοκλήσας ἐπέεσσι·
Τίς σε πάλιν κακόμαντι (5) δυσώνυμος ἤγαγε δαίμων,
Θαρσαλέη κυνόμυια; μάτην δὲ χρῇς ἅπερ ἴσχεις. (6)
Οὔπω σοι κέκμηκε νόος λυσσώδεϊ νούσῳ,
Οὐδὲ παλιμφήμων ἐκορέσσατο λαβροσυνάων;
Α'λλὰ κ̣ ἡμετέρῃσιν ἐπαχνυμένη θαλίῃσιν

Η῎λυ-

(1) Huius, & ſequentis verſus lectionem ex Codice A. totam deſumpſimus. (2) ποθὴ. A, (3) Vox Α'μφότερον correcta eſt in Α'μφοτέρην in Cod. A. (4) ἐνένιπεν A. (5) κακόμαντιν. B. & infra θαρσαλέην. (6) μάτην ὑλάεσ' ἀπερύκεις. A. & B. in quo tamen eſt ἀπερύκης.

In dono teſſe? Or a me omai penſate,
E tai conoſcerete affari, tutti;
E del divin gaſtigo, che vi toglie
Il ſenno, giù ponete omai la nube,
Spezziſi colle ſcure del Cavallo
Che molto cape, il corpo, o pur col fuoco
Si bruci, ed ei che aſcoſi ne ritiene
Corpi ingannoſi, pera: ed un gran rogo
Facciaſi a' Danai: e allor fate banchetto
In grazia mia, e v' appreſtate al ballo,
D' amabil libertà crater piantando,

Diſ-

Ceterum aliquando sapite, haecque noscite miseri,
Et nebulam discutite, amici, noxae insipientis.
Rumpatur securibus corpus ampli equi,
Aut igni comburatur: hostilia vero corpora occultans
Pereat, & magnus rogus fiat Graecis:
Et tunc mihi convivamini, & ad choream excitamini,
Statuentes crateras libertatis amabilis.
Ipsa quidem sic *loquuta est: ei vero nemo obtemperabat: ipsam namque Apollo*
Simul & bonam vatem, & suspectam reddidit.
Eam pater Priamus *increpuit, minatus verbis:*
Quis te iterum infaustam vatem improbus huc *adduxit daemon,*
Audax, impudentissima? frustra namque vaticinaris quaecumque dicis.
Nondum tibi defatigatus est animus insano morbo,
Neque saturatus est turpibus furoribus?
Ceterum etiam nostris conviviis molesta

Ad-

Disse; ma a lei niun credè; che Apollo
L'uno, e l'altro la fece, ed indovina
Buona, e indovina ancora non creduta.
Bravolla il padre con minacce e grida:
Qual te, trista indovina, or ricondusse
Spirito sciagurato, e ria ventura,
Mosca canina, audace? indarno dici
Ciò che tu tieni in corpo: non per anco
La mente ai stracca del rabbioso morbo,
Nè stucca de' furor, che rea dan fama?
Ma sulle nostre feste addolorata

 Ve-

Ἤλυθες, ὁππότε πᾶσιν ἐλεύθερον ἦμαρ ἀνῆψεν
Ἡμῖν Ζεὺς Κρονίδης, ἐκέδασσε δὲ νῆας Ἀχαιῶν;
Οὐδ' ἔτι δούρατα μακρὰ τινάσσεται· οὐδ' ἔτι τόξα
Ἕλκεται· οὐ ξιφέων πάταγος (1)· σιγῶσι δ' ὀϊστοί·
Ἀλλὰ χοροὶ, μοῦσαί τε μελίπνοοι, οἷ' ἐπὶ νίκῃ. (2)
Οὐ μήτηρ ἐπὶ παιδὶ κινύρεται, οὐδ' ἐπὶ δῆριν
Ἄνδρα γυνὴ πέμψασα, νέκυν (3) δακρύσατο χήρη.
Ἵππον ἀνελκόμενον δέχεται πολιοῦχος Ἀθήνη.
Παρθένε τολμήεσσα, σὺ δὲ πρὸ δόμοιο θοροῦσα,
Ψεύδεα θεσπίζουσα καὶ ἄχρεα σεῖο πόληϊ, (4)
Μοχθίζεις ἀτέλεστα καὶ ἱερὸν ἄστυ μιαίνεις.
Ἔῤῥ' οὕτως· ἡμῖν δὲ χοροὶ, θαλίαι, μολπαί τε. (5)
Οὐ γὰρ ἔτι Τροίης ὑπὸ τείχεσι δεῖμα λέλειπται,
Οὐδ' ἔτι μαντιπόλοιο τεῆς κεχρήμεθα φωνῆς.

Ὣς

(1) σελάγη. A. (2) Ἀλλὰ χοροὶ, καὶ μοῦσα μελίπνοος· οὐδ' ἔπι νείκη. A. quae lectio non displicet. (3) νέον B. Ego malui νέκυν, ex Cod. A. quod huic loco opportunius videtur. (4) καὶ ἄγρια μαργαίνουσα. A. lectio a vulgata valde distans. (5) θαλίαι τε μέλονται. A.

Venisti, quando a tutti noi giornata
Franca Giove Saturnio ne diede,
E dissipò le navi degli Achei?
L'aste lunghe oramai più non si vibrano,
Ed oramai più non si tendon gli archi:
Di spade non rumore, e taccion frecce;
Ma danze, e Muse, che armonia ne spirano
Dolce, com' esser suol nella vittoria.
La madre non si lagna sopra 'l figlio,
Nè quella donna, che mandonne il giovane
Marito alla battaglia, or piagne vedova.
Della città custode ora Minerva

Il

Advenisti, quando omnibus liberum diem exhibuit
Nobis Iuppiter Saturnides, & dissipavit naves Graecorum?
Neque amplius longae hastae vibrantur, neque arcus
Intenduntur, nec armorum strepitus adest: *silent etiam sagittae:*
Verum choreae, & carmina mellisona, ut in victoria adsunt.
Non mater super filium luget, neque ad pugnam
Mulier virum quae misit, mortuum plorat vidua.
Minerva vero *tutelaris suscipit equum adductum.*
Virgo audax, tu vero ex aedibus proruens,
Mendacia vaticinata, & inutilia patriae tuae,
Laboras frustra, & sacram urbem contaminas.
Male pereas. Nobis vero choreae, convivia & carmina curae sint.
Non enim amplius Troiae sub maenibus metus relictus est,
Neque amplius indigemus vatidica tua voce.

Il Cavallo condotto ne riceve.
Fanciulla ardita, tu balzando fuore
Di casa, falsi oracoli spargendo,
E infruttuosi alla cittade tua,
Duri pena, che a nullo fin riesce,
E la sacra città polluta fai.
Va via; noi stiamo in danze, e mense, e canti;
Che non più sotto le mura di Troia
E' rimasa paura; e non bisogno
Abbiam più noi di tua indovina voce.

Ὣς εἰπὼν ἐκέλευσεν ἄγειν ἑτερόφρονα κούρην
Κευθμὸν ἔσω θαλάμοιο. (1) μόλις δ' ἀέκουσα τοκῆϊ
Πείθετο· παρθενίῳ δὲ περὶ κλιντῆρι πεσοῦσα
Κλαῖεν, ἐπισταμένη τὸν ἑὸν μόρον: ἔβλεπε δ' ἤδη
Πατρίδος αἰθομένης ἐπὶ τείχεσι μαρνάμενον πῦρ.
Οἱ δὲ πολισσούχοιο θεῆς ὑπὸ νηὸν Ἀθήνης
Ἵππον ἀναστήσαντες ἐϋξέστων ἐπὶ βάθρων,
Ἔφλεγον ἱερὰ καλὰ πολυκνίσσων ἐπὶ βωμῶν.
Ἀθάνατοι δ' ἀνένευον ἀνηνύτους (2) ἑκατόμβας.
Εἰλαπίνη δ' ἐπιδήμιος ἦν, (3) καὶ ἀμήχανος ὕβρις,
Ὕβρις ἐλαφρίζουσα μέθην λυσήνορος οἴνου.
Ἀφραδίῃ τε βέβυστο μεθημοσύνῃ τε καὶ μήνῃ * (4)
Πᾶσα πόλις: πυλέων δ' ὀλίγοις φυλάκεσσι μεμήλει,
Ἤδη καὶ γὰρ φέγγος ἐδύετο· δαιμονίη δὲ
Ἴλιον αἰπεινὴν ὀλεσίπτολις ἀμφίβαλεν νύξ.
Ἀργείη δ' Ἑλένη πολιὸν δέμας ἀσκήσασα

Ἡλ-

(1) Κεύθων ἐν θαλάμοισι. A. (2) ἀνηνύστους. A. (3) ἐπίδημος ἔην. A. (4) Versus hic in fine vitiatus, lectione Codicis A. saltem quoad metrum ita emendatur, μεθημοσύνῃ τε κιχήσει.

Sì detto avendo, comandò, che fusse
La pulcella di mente isvariata
Condotta dentro al cupo gabinetto.
E appena suo malgrado ubbidì al padre,
E sul virginal letto traboccata
Piagnea, sapendo la sua morte; e omai
Mirava della patria ardente sovra
Le mura il fiero combattente fuoco.
Quei sotto al tempio della Dea Minerva
Della città custode, su ben lisci
Gradi il Caval suso rizzando, belle

Vit-

Sic loquutus, iussit abducere desipientem virginem
Intra penetralia thalami. Vix vero & invita patri
Obtemperabat. Virgineum autem in lectum procidens
Plorabat, cognoscens suum fatum. Videbat enim *iam*
Patriae ardentis in maenibus grassantem ignem.
Ipsi vero sub templum deae Minervae urbis praesidis
Equum constituentes in bene politis gradibus,
Comburebant laetas hostias in odoratis aris.
Immortales vero respuebant ingratas hecatombas.
Porro convivium erat populare, & immensa petulantia,
Petulantia provocans ebrietatem ex *vino molles faciente :*
Stultitia vero ebrietate & tumultu sepulta fuerat
Tota civitas : portarum vero paucis custodibus cura fuerat.
Et iam lumen solis *occidebat : alma vero nox*
Vrbi exitium adferens circumdedit Ilium excelsum.
Argivae autem Helenae, canum corpus sibi adaptans
Ap-

Vittime ardean negli odorati altari:
E gl' Immortai di nò facevan cenno
All' ecatombe mal per lor compiute.
Era corte bandita, ed insolenza
Infinita, insolenza, che del vino
D' uomini scioglitor l' ebbrezza alleggia.
Abissata era in ozio, ed in follia
La città tutta, e delle porte a poche
Guardie calea. Omai ne tramontava
La luce; e l' alta Ilio già circondava,
Di città struggitrice l' alma notte.
Quando ad Elena Argiva, lavoratasi
Canuto corpo, venne con inganno

Ἦλθε δολοφρονέουσα πολυφράδμων Ἀφροδίτη,
Ἐκ δὲ καλεσσαμένη προσέφη πειθήμονι φωνῇ·
Νύμφα φίλη, καλέει σε πόσις Μενέλαος ἀγήνωρ,
Ἵππῳ δουρατέῳ κεκαλυμμένος· ἀμφὶ δ' Ἀχαιῶν
Ἡγεμόνες λοχόωσι τεῶν μνηστῆρες ἀέθλων.
Ἀλλ' ἴθι, μηδέ τί τοι μελέτω Πριάμοιο γέροντος,
Μήτ' ἄλλων Τρώων, μήτ' αὐτοῦ Δηϊφόβοιο.
Ἤδη γὰρ δώσω σε (1) πολυτλήτῳ Μενελάῳ.
Ὣς φαμένη θεὸς αὖτις ἀπέδραμεν. (2) ἡ δὲ δόλοισι
Θελγομένη κραδίην, θάλαμον λίπε κηώεντα·
Καί οἱ Δηΐφοβος πόσις εἵπετο· τὴν δὲ κιοῦσαν
Τρῳάδες ἑλκεχίτωνες ἐθηήσαντο γυναῖκες.
Ἡ δ' ὁπόθ' ὑψιμέλαθρον ἐς ἱερὸν ἤλυθεν Ἀθήνης,
Ἔστη παπταίνουσα φυὴν εὐήνορος ἵππου.
Τρὶς δὲ περιστείχουσα, (3) καὶ Ἀργείους ἐρέουσα,

(1) γάρ σε δίδωμι. A. (2) αὖθις ἀνέδραμεν. A. (3) παραστείχουσα ... ἐρέθουσα. A.

Πά-

La molto astuta, e macchinante Venere.
E chiamatala fuor, così le disse
Con attrattiva, e con leggiadra voce:
Ninfa cara, ti chiama il buon consorte
Menelao, nel Caval di legno ascoso;
Che dentro i comandanti degli Achei
Stanno in aguato, tuoi competitori
In battaglia. Or tu và, nè ti sia a cuore
Il vecchio Priamo, o pure altri Troiani,
Nè lo stesso Deifobo; che omai
Al travagliante Menelao darotti.
Così detto, la Dea tosto spario.
Quella addolcita in cuore per gl' inganni,

Ab-

Apparuit Venus valde prudens & dolosa,
Et evocans voce blanda compellavit:
Nympha dilecta, vocat te maritus tuus *Menelaus*
robore praestans,
Equo in *ligneo absconditus: in* ipso namque *Grae-*
corum
Duces, tuorum certaminum proci, insidiose latent.
Ceterum abi, neque cura tibi sit senis Priami,
Neque aliorum Troianorum, neque etiam ipsius Dei-
phobi.
Iam enim te reddam laborioso Menelao.
Sic loquuta Dea Venus, *iterum recessit. Ipsa au-*
tem Helena *dolis* istis
Oblectata corde, thalamum reliquit odoratum:
Eamque Deiphobus maritus sequebatur. Ipsam vero
euntem
Mulieres Troianae longis vestibus indutae sunt ad-
miratae.
Porro ipsa quando sublime ad templum venit Minervae,
Stetit contemplata opificium praestantis equi.
Ter vero circumiens, & Graecos compellans,
Omnes

Abbandononne il profumato talamo,
E lei seguia Deifobo marito.
E quella andante le Troiane donne,
Che strascican le tuniche ammiravano.
Andonne allora al tempio di Minerva
D'atrio sublime ornato, e circondato.
Stette guatando del viril Cavallo
L'indole, e la statura; e tre fiate
Girando attorno, e i Greci addimandando,

Πάσας ἠϋκόμους ἀλόχους ὀνόμαζεν Ἀχαιῶν
Φωνῇ λεπταλέῃ. τοὶ δ' ἔνδοθι θυμὸν ἄμυσσον,
Ἀλγεινῇ (1) κατέχοντες ἐελγμένα δάκρυα σιγῇ.
Ἔστενε μὲν (2) Μενέλαος ἐπεὶ κλύε Τυνδαρεώνης.
Κλαῖε δὲ Τυδείδης μεμνημένος Αἰγιαλείης.
Οὔνομα δ' ἐπτοίησεν Ὀδυσσέα Πηνελοπείης.
Ἄντικλος δ' ὅτε κέντρον ἐδέξατο Λαοδαμείης,
Μοῦνος ἀμοιβαίην ἀνεβάλλετο γῆρυν ἀνοίξας.
Ἀλλ' Ὀδυσεὺς κατέπαυτο, (3) ὦ ἀμφοτέρῃς παλάμῃσιν
Ἀμφιπεσὼν ἐπίεζεν, ἐπειργόμενος (4) στόμα λῦσαι·
Μύστακα (5) δ' ἀρρήκτοισιν ἀλυκτοπέδῃσι μεμαρπὼς
Εἶχεν ἐπικρατέως· ὁ δ' ἐπάλλετο χερσὶ πιεσθεὶς,
Φεύγων ἀνδροφόνοιο πελώρια δεσμὰ σιωπῆς.
Καὶ τὸν μὲν λίπεν ἆσθμα φερέσβιον. οἱ δέ μιν ἄλλοι
Δάκρυσι λαθριδίοισιν ἐπικλαύσαντες Ἀχαιοὶ,

Κοῖ-

(1) Ἀλγεινοὶ. A. (2) Ita optime A. Lectii Εἰπέμεναι non placet, ficuti neque ἐποίησε verf. 463. pro quo fubftituit A. ἐπτοίησε, verfus aeque ac fenfus ὀρθότητι aptiffimum. (3) κατέπαλτο. A. B. (4) ἐπίεζεν ἐπειγόμενον. A. ἐπειγόμενος. B. (5) Μάστακα. A. B.

Tutte le mogli dalle belle chiome
Degli Achei nominò con fottil voce.
E quegli dentro eran trafitti al cuore,
In un trifto filenzio dolorofo
Rattenendo le lagrime racchiufe.
Menelao quando udì parlar Tindaride,
E Tidide piagneva rammentandofi
D' Egialea, e piagner fece Vliffe
Di Penelope il nome; e Anticlo, quando
L' affillo ricevè di Laodamia,
Sol cominciò a far rifpofta, aprendo;

Ma

Omnes formoſas uxores Graecorum nominabat
Voce ſubmiſſa. Ipſi vero intus animo adſligebantur,
Continentes triſti ſilentio dolentes lacrimas.
Ingemuit Menelaus, ut audivit Helenam.
Flebat etiam Tydides, recordatus Aegialeae.
Nomen vero Penelopes perculit Vlyſſem.
Anticlus autem quando accepit ſtimulum amoris *Laodamiae,*
Solus parabat reddere vocem reſponſoriam, aperiens os:
Sed Vlyſſes compeſcuit ipſum, *& ambabus manibus*
Irruens comprimebat, impediens oris ſolutionem.
Labrum autem firmis vinculis comprehendens,
Tenebat fortiter. Ipſe vero Anticlus *inſurgebat manibus preſſus*
Effugiturus immania vincula letalis ſilentii.
Et ipſum quidem reliquit ſpiritus vitalis. Alii vero ipſum
Lacrimis tacitis flentes Graeci,

Se-

Ma Vliſſe il raffrenò, ed abbracciatolo
Con ambedue le palme lo pigiava,
Facendo ch' egli non apriſſe bocca,
E un muſtacchio chiappato con tenaglie
Infrangibili, forte ne 'l tenea.
E quei pigiato dalle man ſaltava,
Del ſilenzio omicida i gravi ceppi
Fuggendo, e 'l vital fiato abbandonollo;
E con furtive lagrime piagnendolo
Gli altri Achei, naſcondendolo lo poſero

Nel-

Κοῖλον ὑποκρύψαντες ἐς ἰσχίον ἔνθεσαν ἵππου,
Καὶ χλαῖναν μελέεσσιν ἐπὶ ψυχροῖσι βαλόντες.
Καὶ νύ κεν ἄλλον ἔθελγε γυνὴ δολόμητις Ἀχαιῶν,
Εἰ μή οἱ βλοσυρῶπις ἀπ' αἰθέρος ἀντήσασα
Παλλὰς ἐπηπείλησε, φίλυ δ' ἐξήγαγε νηῦ,
Μύνῃ φαινομένῃ· στερρὴν δ' ἀπεπέμψατο φωνήν· (1)
Δειλαίη, τέο μέχρις ἀλιτροσύναι σε φέρυσι,
Καὶ πόθος ἀλλοτρίων λεχέων, καὶ Κύπριδος ἄτη;
Οὕτω δ' οἰκτείρεις πρότερον πόσιν, ὐδὲ θύγατρα
Ἑρμιόνην ποθέεις; ἔτι δὲ Τρώεσσιν ἀρήγεις;
Χάζεο, καὶ θαλάμων ὑπερώϊον εἰσαναβᾶσα,
Σὺν πυρὶ μειλιχίῳ ποτιδέχνυσο νῆας Ἀχαιῶν.
Ὣς φαμένη, κενεὴν ἀπάτην ἐκέδασσε γυναικός. (2)
Καὶ τὴν μὲν θάλαμόνδε πόδες φέρον· οἱ δὲ χοροῖο
Παυσάμενοι, καμάτοις βεβαρηότες, (3) ἤριπον ὕπνῳ.
Καὶ

(1) στερεῇ δ' ἀπεπέμψατο φωνῇ. A. (2) ἐκέδασσεν Ἀχαιῶν. A. γυναικῶν. B. (3) καμάτῳ ἰδαϊκότες. A.

Nella concava coſcia del Cavallo,
E gettandogli ſulle fredde membra
Vna velloſa veſta. E certo avria
La doloſa anco un altro degli Achei
Intenerito; ſe dall' etra incontro
Venuta Palla di feroce aſpetto
Non l' aveſſe bravata, ed a lei ſola
Apparſa, non l' aveſse dal diletto
Tempio cavata. Or duramente diſſe:
Meſchina! fino a quando le follie
Traſportanti, e 'l deſio degli altrui letti,
E di Ciprigna la ſciagura innata?
Pietà non vienti ancor del primo ſpoſo?
Nè

Sepelientes imposuerunt in cavam coxendicem equi,
Et vestem iniicientes frigidis membris.
Enimvero etiam alium Graecorum movisset dolosa mulier,
Nisi ipsi horrendo adspectu de caelo occurrens
Pallas, comminata fuisset, & dilecto de templo eduxisset,
Soli adparens; duram vero emisit vocem:
Improba, quousque tuae te libidines agunt,
Et desiderium alienorum lectorum, & Veneris noxa?
Nondum vero miseraris priorem maritum Menelaum*, neque filiam*
Hermionem desideras? adhuc ne Troianis opitularis?
Abi, & thalamorum tabulatum ingressa,
Cum igne amico excipe naves Graecorum.
Sic loquuta, vanam deceptionem mulieris removit,
Et eam quidem ad thalamum pedes ferebant. Ipsi autem Troiani *a chorea*
Desinentes, laboribus defatigati, inciderunt in somnum.

Ci-

Nè vienti della figlia Ermione brama?
Ed i Troiani ne soccorri ancora?
Ritirati, e salendo nelle prime
Stanze di sopra, quivi col soave
Fuoco attendi le navi degli Achei.
Sì dicendo, disperse della donna
La vana frode, e quella sù nel talamo
Portar le gambe. E quegli di ballare
Restando, ed aggravati di fatiche,
Cadder nel sonno; e già era restata

La

Καὶ δή που φόρμιγξ ἀνεπαύσατο, κεῖτο δὲ κάμνων
Α῎λλος (1) ἐπὶ κρητῆρι. κύπελλα δὲ πολλὰ χυθέντα
Αὐτομάτως ῥείεσκε καθελκομένων ἀπὸ χειρῶν.
Η῾συχίη δὲ πόλιν (2) κατεβόσκετο νυκτὸς ἑταίρη·
Οὐδ' ὑλακὴ σκυλάκων ἠκούετο· πᾶσα δὲ σιγῇ (3)
Εἱςήκει καλέουσα φόνων πνείουσαν ἀϋτήν.
Η῎δη δὲ Τρώεσσιν ὀλέθριον ἧκε (4) τάλαντον
Ζεὺς ταμίης πολέμοιο, μόγις δ' ἐλελίξεν Α᾿χαιούς.
Χάζετο δ' Ι᾿λιόθεν Λυκίης ἐπὶ πίονα νηὸν
Α᾿χνύμενος μεγάλοις ἐπὶ τείχεσι Φοῖβος Α᾿πόλλων.
Αὐτίκα δ' Α᾿ργείοισιν Α᾿χιλλῆος παρὰ τύμβον
Α᾿γγελίην ἀνέφαινε Σίνων εὐφεγγέϊ δαλῷ.
Παννυχίη δ' ἑτάροισιν ὑπὲρ θαλάμοιο καὶ αὐτὴ
Εὐειδὴς Ε῾λένη χρυσέην ἐπεδείκνυτο πεύκην.
Ω῾ς δ' ὁπότε πλήθουσα πυρὸς γλαυκοῖο σελήνη
Οὐρανὸν αἰγλήεντα κατεχρύσωσε προσώπῳ·

Οὐχ

(1) Αὐλός. A. non absurde quidem. (2) πόλιν pro πάλιν suffecimus ex eodem Cod. A. (3) σιγὴ ... φόνον. A. (4) εἷλκε. A. ἦλθε. B.

La lira, ed altri stanco si giacea
Sopra 'l boccale; e più bicchier mesciuti
Di chi neli traeva, dalle mani
Sdrucciolavano; e allora la quiete
Della notte compagna ne pascea;
Nè abbaiare s' udiva di cagnuoli;
E tutta se ne stava con silenzio
L' urla, che strage spirano, chiamando.
La bilancia mortal mandato giuso
A' Troiani oramai aveva Giove
Dispensiero di guerra; e appena i Greci

Fà

Cithara etiam requieverat : iacebat vero fessus
Alius apud craterem : multa vero pocula infusa
Sponte defluebant de manibus trahentium .
Quies vero noctis comes occupabat urbem ;
Neque latratus catulorum audiebatur ; omnis vero tacite
Steterat Troia *advocans spirantem clamorem caedium .*
Iam vero Troianis exitialem lancem demiserat
Iuppiter belli arbiter : vix vero vertit Graecos .
Discessit autem ab Ilio ad illustre templum Lyciae
Phoebus Apollo , tristatus propter ampla moenia Troianorum .
Mox vero apud tumulum Achillis , Graecis
Signum ostendit Sinon lucente face .
Per totam vero noctem sociis e thalamo ipsa etiam
Formosa Helena lucidam ostendebat facem .
Quemadmodum autem quando luna plena lumine caeruleo
Caelum splendidum illustravit facie sua ,

Non

Fè rivoltare . Or egli si ritrasse
D' Ilio al grasso della Licia tempio
Tristo per l' ampie mura Apollo Febo .
Tosto agli Argei , d' Achille appo la tomba
Sinon fè 'l cenno con lucente torcia .
Tutta notte a' compagni sopra 'l talamo
La stessa ancora Elena bella l' aurea
Face mostrava ; come quando Luna
Di glauco fuoco piena il ciel lucente
Colla faccia n' indora , e non quando ella

Con

Οὐχ ὅθ' ὑπὸ γλωχῖνας ἀποξύνουσα κεραίης
Πρωτοφαὴς ὑπὸ μηνὸς ἀνίσαται ἄσκιον ἀχλὺν,
Α'λλ' ὅτε κυκλώσασα περίτροχον (1) ὄμματος αὐγὴν,
Α'ντιτύπους ἀκτῖνας ἐφέλκεται ἠελίοιο·
Τοίη μαρμαίρουσα Θεραπναίη τότε νύμφη
Οἴνοπα πῆχυν ἀνεῖλκε φίλου (2) πυρὸς ἡνιοχῆα.
Οἱ δὲ σέλας πυρσοῖο μετήορον ἀθρήσαντες,
Νῆας ἀνεκρούσαντο παλιγνάμπτοισι (3) κελεύθοις
Α'ργεῖοι σπεύδοντες. ἅπας δ' ἠπείγετο ναύτης,
Δειλαίου (4) πολέμοιο τέλος διζήμενος εὑρεῖν.
Οἱ δ' αὐτοὶ πλωτῆρες ἔσαν κρατεροί τε μαχηταὶ,
Α'λλήλοις τ' ἐκέλευον· (5) ἐλαυνόμεναι δ' ἄρα νῆες
Ω'κύποροι κραιπνῶν ἀνέμων ταχυπειθεῖ ῥιπῇ
Ι'̈λιον εἰς ἀνέποντο (6) Ποσειδάωνος ἀρωγῇ.
Ε'̈νθα δὲ δὴ ναῦται (7) πρότερον κίον· οἱ δ' ἐλέλειφθεν

Ι'π-

(1) Ita Codices A. & B. pro ἐπίτροχον, quod eſt in Lectii editione. (2) φίλον. B. (3) πολυγνάμπτοισι. A. (4) Δηναίου. A. (5) ἐκέλευον ἐλαυνέμεν. αἱ δ' ἄρα νῆες Ω'κύτεραι κραιπνῶν, κ. λ. A. quae lectio non diſplicet. (6) εἰσανάγοντο. A. (7) Ε'νθάδε δὴ πεζοὶ πρότεροι κίον, κ. λ. A. Deeſt ναῦται in B.

Con punte acute quaſi che d'antenna
Del meſe ſul principio comparendo
Con luce nuova, ſuſcita la nebbia
Senz'ombra; ma allorchè cerchiando in giro
Lo ſplendore dell'occhio, a ſe n'attrae
Del Sole i raggi, che in lei trovan duro.
Tal raggiante la Ninfa Terapnea
Fuor traſſe allora il ſuo vermiglio braccio,
Maneggiatore del diletto fuoco.
Quindi il lampo del fuoco in aer mirando,
Rivolſero le navi addietro dando

Gli

Non vero quando exacuens cuſpides cornuum
Recens orta ſub menſis initium *reſuſcitat umbroſam caliginem:*
Verum quando circulo complens orbicularem ſplendorem oculi ſui
Oppoſitos ſolis radios attrahit:
Talis radians tunc nympha Therapnaea
Formoſum cubitum ſuſtulit, amicae gubernatorem facis.
Ipſi vero lumen ſublime lampadis conſpicientes,
Naves converterunt retrogrado curſu
Graeci properantes. Omnis vero urgebat nauta
Triſtis belli cupiens exitum reperire:
Iidem vero & nautae erant, & fortes bellatores,
Sibique invicem animos addebant. Ceterum naves impulſae,
Citae, celeri flamine velocium ventorum
Ad Ilium pervenerunt, Neptuni auxilio.
Tum vero praecedebant nautae: relicti vero ſunt
Equi-

Gli Argivi in fretta, di lor remi a forza.
E ogni nocchiero ſi ſtudiava, il fine
Trovar cercando della triſta guerra.
Naviganti, e guerrieri eran valenti
Gli ſteſſi, che tra lor s'incoraggivano.
Le navi adunque di veloce corſo
Spinte da toſto ubbidiente voga
Di ratti venti, ad Ilio ne giunſero
Di Nettun coll'aiuto. Quivi prima
I naviganti andar, laſſati addietro

I ca-

Ἱππῆες κατόπισθεν, ὅπως μὴ Τρώϊοι ἵπποι
Λαὸν ἀναστήσωσιν ἐγειρόμενοι (1) χρεμετισμῷ.
Οἱ δ' ἕτεροι γλαφυροῖο (2) διὰ ξυλόχοιο θορόντες
Τευχησαὶ βασιλῆες, ἀπὸ δρυὸς οἷα μέλισσαι,
Αἵτ' ἐπεὶ ὖν ἔκαμον πολυχανδέος ἔνδοθεν ἵππου (3)
Κηρὸν ὑφαίνυσαι μελιηδέα φωλάδι τέχνῃ, (4)
Ἐς νομὸν εὐγυάλοιο, κὴ ἄνθεσιν (5) ἀμφιχυθεῖσαι
Νύγμασι πημαίνυσι παραστείχοντας ὁδίτας·
Ὣς Δαναοὶ κρυφίοιο λόχυ κληΐδας ἀνέντες,
Θρῶσκον ἐπὶ Τρώεσσι, ὃ εἰσέτι κοῖτον ἔχοντας
Χαλκείυ θανάτοιο κακοῖς ἐκάλυψαν ὀνείροις.
Νήχετο δ' αἵματι γαῖα· βοὴ δ' ἄλληκτος ὀρώρει
Τρώων φευγόντων· ἐσσείετο (6) δ' Ἴλιος ἱρὴ
Πιπτόντων νεκύων· τοὶ δ' ἀνδροφόνῳ κολοσυρτῷ
Εὔζονοι (7) ἔνθα κὴ ἔνθα, μεμηνότες οἷα λέοντες,
Σώμασιν ἀρτιφάτοισι γεφυρώσαντες ἀγυιάς.

Τρω-

(1) ἀειρομένῳ. A. (2) γλαφυρῆς ἀπὸ γαστέρος ἔρρεον ἵππυ Τευχησταὶ, κ. λ. A. (3) ἔνδοθι σίμβλυ. A. (4) ποικιλοτέχνῃ. A. (5) ἄγγεος. A. (6) ἐσείνετο. A. (7) Deest totus hic versus in A.

I cavalier, perchè i cavai Troiani
La gente non destasser col nitrito.
Gli altri Re armati, dal cavato bosco
Saltando fuor, quasi da quercia pecchie,
Le quali, allor che lavoraro dentro
Vn capace caval, dolce tessendo
Melata cera con intanata arte,
Di lido al pasco, e su' fiori versandosi
Oltraggian con punture i passeggieri.

Sì

Equites poſt tergum, ne Troiani equi
Populum ſuſcitarent, excitantes hinnitum.
Alii vero e concavo equo proruentes
Bellatores reges, quemadmodum e quercu apes,
Quae poſtquam laborarunt intra capacem equum
Ceram dulcem contexentes occulta arte,
Ad pabulum litoris, & floribus circumfuſae
Aculeis laedunt praetereuntes viatores:
Sic Danai occulti doli repagula removentes
Irruerunt in Troianos, & adhuc lectum tenentes
Oppreſſerunt malis ſomniis aeneae mortis.
Natabat autem ſanguine terra: clamor etiam immenſus excitabatur
Troianorum fugientium: quaſſabatur ſacrum Ilium
Cadaveribus cadentibus. Ipſi vero cruento tumultu
Milites hinc & inde cum furore ruentes, quemadmodum leones,
Corporibus recens peremtis, quaſi *ponte ſtraverunt vias.*

Sì i Danai diſſerrando il chiuſo agguato,
I Troiani aſſaltaro, e ancor tenenti
Il letto, gl' ingombrarono con ſogni
Triſti di ferrea morte: ed il terreno
Notava in ſangue; ed uſcian ſtrida immenſe
De' fuggenti Troiani, e un terremoto
Era in Ilio ſacrata, dal cadere
De' morti. Quei con micidial fracaſſo
Quà e là in furia ſcorrean, quai lioni,
Le vie facendo ponti con gl' uccifi.

Τρωϊάδες δὲ γυναῖκες ὑπὲρ τεγέων ἀΐουσαι, (1)
Αἱ μὲν ἐλευθερίης ἐρατῆς ἔτι διψώουσαι,
Αὐχένας ἐς θάνατον δειλοῖς ἐπέβαλλον ἀκοίταις.
Αἱ δὲ φίλοις ἐπὶ παισὶ, χελιδόνες οἷά τε κοῦφαι,
Μητέρες ὠδύροντο. νέη (2) δέ τις ἀσπαίροντα
Ἠΐθεον κλαύσασα, θανεῖν ἔσπευδε (3) καὶ αὐτή·
Οὐδὲ δορυκτήτοισιν ὁμοῦ δεσμοῖσιν ἕπεσθαι
Ἤθελεν, ἀλλ' ἐχόλωσε καὶ οὐκ ἐθέλοντα φονῆα,
Καὶ ξυνὸν λέχος ἔσχεν ὀφειλομένῳ παρακοίτῃ.
Πολλαὶ δ' ἠλιτόμηνα καὶ ἄπνοα τέκνα φοροῦσαι,
Γαστέρος ὠμοτόκοιο χύδην ὠδῖνα μεθεῖσαι,
Ῥιγεδανοὶ (4) σὺν παισὶν ἀπεψύχοντο καὶ αὐταί.
Παννυχίη δ' ἐχόρευσεν ἀνὰ πτόλιν, (5) οἷα θύελλα,
Κύμασι παφλάζουσα πολυφλοίσβου πολέμοιο,
Αἵματος ἀκρήτοιο μέθης ἐπίκωμος Ἐνυώ.
Σὺν δ' Ἔρις οὐρανόμηκες ἀναστήσασα κάρηνον

Ἀρ-

(1) ἀΐσσουσαι. A. (2) νέον. A. (3) ἐσπούδαζε. B. cum iactura versus. (4) Ῥιγεδανῶς. A. (5) πόλιν. B.

Le femmine Troiane sopra i palchi
Vdendo, della grata libertade
Parte ancor sitibonde, agl' infelici
Consorti ne porgeano a morte il collo;
Parte su i cari figli, quai leggiere
Rondinelle, le madri feano pianto.
E alcuna giovinetta, il palpitante
Giovin piangendo, a morte corse anch' essa;
Nè volle andar co' prigion presi in guerra,
Ma mise in ira l' uccisore a forza,
E collo sposo ebbe comune letto.
Molte con figli in corpo, e non del mese,

Nè

Troianae vero mulieres in tectis audientes tumultum,
Aliae quidem libertatem amabilem adhuc sitientes,
Colla ad necem porrigebant miseris maritis:
Aliae vero super caris liberis, veluti hirundines expeditae
Matres lugebant, Iuvencula vero quaepiam palpitantem
Iuvenem deplorans, mori festinabat etiam ipsa:
Neque una sequi bello captos vinctos
Volebat, verum irritavit contra se *invitum hostem,*
Et commune sepulcrum sortita est cum proprio marito.
Multae vero gestantes fetus immaturos, necdum vitales,
Effundentes partum imperfectum ventris abortientis,
Et ipsae efflabant animam horribiliter cum liberis.
Per noctem vero totam tripudiavit per urbem quasi turbo,
Vndis aestuans tumultuosi belli,
Meri sanguinis ebrietate plena Bellona.
Simul etiam Contentio, excelsa suscitans capita,
Grae-

Nè rifiatanti, il parto d' immaturo
Ventre sciupando, orribili co' figli
Esse medesme ancor spirar la vita.
Per la cittade tutta quella notte
Danzava, qual bollente aspra procella,
Nell' onde della strepitosa guerra
L' insolente Bellona, ed ubbriaca
Di pretto sangue; e la Discordia insieme
Con ella alzando al ciel l' immenso capo,

 Sol-

Α'ργείυς ὀρόθυνεν· ἐπεὶ ϗ φοίνιος Α"ρης
Ο'ψὲ μὲν, ἀλλὰ ϗ ὣς πολέμυ (1) ἑτεραλκέα νίκην
Η'λθε φέρων Δαναοῖσι ϗ ἀλλοπρόσαλλον ἀρωγήν.
Ι"αχε (2) δὲ γλαυκῶπις ἐς ἀκρόπολιν Α'θήνη,
Αἰγίδα κινήσασα, Διὸς σάκος· ἔτρεμε δ' αἰθὴρ
Η"ρης σπερχομένης· ἐπὶ δ' ἔβραχε γαῖα βαρεῖα,
Παλλομένη τριόδοντι Ποσειδάωνος ἀκωκῇ·
Ε"φριξεν δ' Α'ΐδης, χθονίων δ' ἐξέδραμε (3) θώκων,
Ταρβήσας μή πού τι, Διὸς μέγα χωσαμένοιο,
Πᾶν γένος ἀνθρώπων κατάγῃ ψυχοςόλος Ε'ρμῆς.
Πάντα δ' ὁμοῦ κεκίνητο, φόνος δέ τις ἄκριτος ἦεν.
Τοὺς μὲν γὰρ φεύγοντας ἐπὶ Σκαιῇσι πύλῃσι
Κτεῖνον ἐφεςηῶτες· ὁ δ' ἐξ εὐνῆς ἀνορύσας,
Τεύχεα μαςεύων, δνοφερῇ περικάππεσεν αἰχμῇ.
Καί τις ὑπὸ σκιόεντι δόμῳ κεκρυμμένος ἀνὴρ,

Ξεῖ-

(1) πολέμων. A. Deest πολέμυ iu B. (2) Ι"σχεν . . . . ἐπ' ἀκροπολῆος. A. (3) ἐξέδρακε. A.

Sollevava gli Argivi; poichè Marte
Sanguigno tardi in ver, ma pur di guerra
La vittoria alternante andò recando
A' Danai, e 'l soccorso, ch' or và a uno
Ora ad altro. Sonò alla fortezza
L' occhiazzurra Minerva, dibattendo
L' Egi, di Giove scudo. Tremò l' etere,
Affrettandosi Giuno; e la gravosa
Terra scricchiò squassata dalla punta
Di Nettunno a tre denti. Accapricciossi
Plutone, e fuor delle terrestre sedi
Scappò, temendo, non forse crucciato
A dismisura Giove, tutto il genere

Uma-

Graecos concitabat : quoniam etiam cruentus Mars ,
Sero quamvis , verumtamen etiam sic alternantem belli victoriam
Venit adferens Graecis , & auxilium non uni semper praesens .
Insonuit versus arcem caesia Minerva ,
Aegidem concutiens , Iovis clypeum : tremuit aether ,
Iunone approperante : insonuit terra ampla ,
Quassata tricipite mucrone Neptuni .
Horruit vero Pluto , ac cucurrit e sedibus terrestribus ,
Metuens ne forte Iove irascente valde ,
Vniversum genus hominum deducat animarum deductor Mercurius .
Omnia simul quassabantur , caedesque immensa erat .
Hos enim fugientes ad Scaeas portas
Interfecerunt adstantes ; alius vero e lecto surgens ,
Armaque quaerens , in hastam incidit inexspectatam .
Alius etiam vir in domo opaca absconditus ,

Quum

Vmano giù guidasse il guidatore
Dell' anime Mercurio. Il tutto insieme
Movevasi, e la strage erane immensa,
Inestimabil; che quei, che fuggiano
A porte Scee, stando ivi egli uccideano.
Quel di letto levatosi, e cercando
Dell' armi, cadde sovra scura lancia:
E alcun uomo nascoso sotto ombrosa

Ξεῖνος ἐὼν ἐκέλευσεν, (1) οἰόμενος φίλον εἶναι,
Νήπιος, ἐ μὲν ἔμελλεν ἐυηέϊ φωτὶ μιγῆναι,
Ξείνια δ' ἐχθρὰ κόμισσεν. ὑπὲρ τέγεος δέ τις ἄλλος
Μήπω παπταίνων τε (2) θοῷ διέπιπτεν ὀϊςῷ.
Καί τινες ἀλγηρῷ (3) κραδίην β.βολήότες (4) οἴνῳ,
Ἐκπλαγέες ποτὶ δοῦπον, ἐπειγόμενοι καταβῆναι
Κλίμακος ἐξελάθοντο, καθ' ὑψηλῶν τε μέλαθρων
Ἔκπεσον ἀγνώσσοντες, ἐπαυχενίοις (5) δὲ λυθέντες
Ἀςραγάλοις ἐάγησαν· ὁμοῦ δ' ἐξήρυγεν οἶνος.
Πολλοὶ δ' εἰς ἕνα χῶρον ἀολλέες ἐκτείνοντο
Μαρνάμενοι· πολλοὶ δὲ διωκόμενοι κατὰ πύργων
Ἤριπον εἰς ἄϊδαο, πανύςατον ἅλμα θορόντες.
Παῦροι δὲ ςεινῆς διὰ κοιλάδος, οἷά τε φῶρες,
Πατρίδος ὀλλυμένης ἔλαθον χειμῶνα φυγόντες.
Οἱ δ' ἔνδον πολέμῳ ϗ ἀχλύϊ κυμαίνοντες, (6)

Ἀ'υ-

(1) ἐκάλεσσεν. A. B. (2) παπταίνοντι. A. παπταίνοντα. B. (3) ἀλγεινῷ. A. (4) βεβαρηότες. A. (5) ἐπαυχενίυς . . . ἀςραγάλυς . . . ἐξήροον οἶνον. A. (6) Haec eſt lectio Codicis A quam utpote meliorem, in textum intulimus. Cod. B. pro ἀχλύϊ κυμαίνοντες habet ἀχλύϊ λαχόντς ἀθλεῖοι.

Caſa, ſtraniero eſſendo, confortava
Vn altro, per amico riputandolo;
Stolto; che non era ei per meſcolarſi
Con uom benigno, e con amico ſuo;
Ma oſpital mancia riportò nimica.
Sopra 'l tetto alcun altro non ben anco
Oſſervando intoppò in veloce freccia.
Altri colpiti il cuor da triſto vino,
Sbalorditi al rumor, ſcendendo in fretta,
Della lumaca ſi ſcordaro, e d' alti

Cad-

Quum esset hospes, alium hortabatur, putans amicum esse;
Stultus ipse, non quidem congressurus erat cum bono viro;
Ac xenia inimica retulit. In tecto vero alius quispiam,
Nondum circumspiciens, veloci concidit iaculo.
Alii etiam sauciati cor tristi vino,
Exterriti ad tumultum, festinantes descendere,
Scalae obliti sunt, ac de altis tabulatis
Deciderunt inscii: soluti vero collaribus
Vertebris, fracti sunt: simul etiam vinum in vomitu exiit.
Multi in uno loco frequentes interficiebantur,
Pugnantes. Multi fugati de turribus
Deciderunt in Plutonis domum, postremum saltum saltantes.
Pauci vero in angusta valle, quemadmodum fures
Patria pereunte latuerunt, tempestatem belli fugientes.
Alii vero in bello, ac tenebris fluctuantes,

Caddero palchi, non sapendo nulla.
Così ruppero il collo, e 'l vin smaltissi.
In un sol luogo molti uniti, e stretti
Vccideansi pugnando, ed inseguiti
Caddero molti dalle torri a Pluto,
L' ultimo sì facendo mortal salto.
Pochi per stretta e cava via, quai ladri,
Mentre peria la patria, la borrasca
Fuggiro di nascoso; ed altri in guerra,
E nella zuffa tenebrosa, simili

Ἀνδράσιν οἰχομένοισι ϗ οὐ φεύγουσιν ὁμοῖοι,
Πίπτον ἐπ' ἀλλήλοισι· πόλις δ' οὐ χάνδανε λύθρον,
Ἀνδρῶν χηρεύουσα, περιπλήθουσά τε νεκρῶν.
Οὐδέ τι φειδωλή τις ἐγείνετο· (1) φοιταλέη δὲ
Σπερχόμενοι μάστιγι φιλαγρύπνοιο κυδοιμοῦ,
Οὐδὲ θεῶν ὄπιν εἶχον ἀθεσμοτάτης ὑπὸ ῥιπῆς,
Ἀθανάτων δ' ἔχραινον (2) ἀπενθέας αἵματι βωμούς.
Οἰκτρότατοι δὲ γέροντες ἀτιμοτάτοισι φόνοισιν
Οὐδ' ὀρθοὶ κτείνοντο, χαμαὶ δ' ἱκετήσια γοῦνα
Θεινόμενοι πολιοῖσι κατεκτείνοντο (3) κάρησιν.
Πολλὰ δὲ νήπια τέκνα μινυνθαδίων ἀπὸ μαζῶν
Μητέρος ἡρπάζοντο, ϗ οὐ νοέοντα τοκήων
Ἀμπλακίας ἀπέτινον· ἀνημέλκτου δὲ γάλακτος
Παιδὶ μάτην ὀρέγουσα χοὰς ἐκόμισσε τιθήνη.
Οἰωνοί τε κυνές τε κατὰ πτόλιν ἄλλοθεν ἄλλοι

Ἠέριοι

(1) Huius quoque loci veram lectionem eidem Codici A. debemus, quem penitus sequuti sumus. Codex B habet ἐγίγνετο, & σπερχομένοις. (2) ἔχραινον habent Mss. ἔχθραινον editi. Primam nos lectionem amplexati sumus; secundam Salvinius. (3) γυῖα Τεινάμενοι π. κατεκλίνοντο (corr. κατεκτείνοντο) A.

Ad uomin, che partisser, non fuggissero,
Cadeano l'uno sovra l'altro; e 'l guazzo
Non capea la città, vedova d'uomini
Renduta, e riempiuta di cadaveri.
Nè v'avea alcun risparmio, ma furore:
Del vegghiante tumulto col flagello
Studiandosi; nè aveano degli Dei
Riguardo per la loro iniqua voga.
Degl'immortai gli altar da lutto esenti
Nimicavan col sangue; e gl' infelici

Vec-

Viris abeuntibus & non fugientibus ſimiles,
Cadebant ſuper ſe invicem. Vrbs non capiebat cruorem,
Viris orbata, & repleta cadaveribus.
Neque clementia aliqua erat; ſed furioſo
Irruentes Graeci *flagello nocturni tumultus,*
Neque deorum metum habebant iniquiſſimo prae impetu,
Et maculabant ſanguine laetas aras immortalium.
Miſerrimi vero ſenes iniquiſſimis caedibus
Non ſtantes necabantur, ſed humi ſupplicia genua
Abiicientes, canis interficiebantur capitibus.
Multi etiam infantes liberi de brevi morituris uberibus
Matris rapiebantur, & ratione carentes, parentum
Delicta luebant: lactis vero nondum exhauſti
Infanti fruſtra praebens poculum mater mortem tulit.
Aveſque, caneſque per urbem aliunde alii,

Aëriae,

Vecchi con uccisïon vituperoſa
Non s' uccideano ritti, ma giù poſte
Le ſupplici ginocchia, ne' canuti
Capi percoſſi sì veniano uccisi.
E molti ancora pargoletti figli
Dalle mammelle omai di corta vita
Della mamma rapianſi, e non avendo
Di ragion uſo, i falli ne pagavano
De' genitori, e del non munto latte
Porgendo indarno la fontana al figlio,
La nutrice la morte riceveo.
Per la cittade quinci e quindi uccelli,
E cani, commenſali pranzatori,

D' aria,

Ἠ'έριοι πεζοί τε συνέςιοί εἰλαπιναςαὶ,
Αἷμα μέλαν πίνοντες ἀμείλιχον ἕλκον (1) ἐδωδήν.
Και τῶν μὲν κλαγγὴ φόνον ἔπνεεν· οἱ δ' ὑλάοντες,
Α"γρια κοπτομένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν ὠδύροντο,
Νηλέες, ὐδ' ἀλέγιζον ἐὺς ἐρύοντας (2) ἄνακτας.
Τῦ (3) δὲ γυναιμανέος ποτὶ δώματα Δηϊφόβοιο
Στείχυσιν (4) Ο'δυσεύς τε ϗ εὐχαίτης Μενέλαος,
Καρχαρέοισι (5) λύκοισιν ἐοικότες, οἵθ' ὑπὸ νύκτα
Χειμερίην φονόωντες ἀσημάντοις ἐπὶ μήλοις
Οἴχονται, κάματον δὲ κατατρύχυσι νομήων.
Ε"νθα δύω περ ἐόντες ἀπειρεσίοισιν ἔμιχθεν
Α'νδράσι δυσμενέεσσι· νέη δ' ἠγείρετο χάρμη,
Τῶν μὲν ἐπορνυμένων, τῶν δ' ὑψόθεν ἐκ θαλάμοιο
Βαλλόντων λιθάκεσσι ϗ ὠκυμόροισιν ὀϊςοῖς.
Α'λλὰ ϗ ὣς ὑπέροπλα καρήατα πυργώσαντες
Α'ρρήκτοις κορύθεσσι, ϗ ἀσπίσι κυκλώσαντες,
Εἰσέ-

(1) εἶχον. A. (2) ἐρύοντες. A. (3) Τῷ A. B. (4) Στελλέσθων. A. B. (5) Καρχαλέοισι. A.

D' aria, e di terra, il ſangue ner bevendo,
Carpiano il fiero e diſpietato paſto.
Degli uni lo ſtridir ſpirava ſtrage;
Gli altri abbaiando ſopra le perſone
Vcciſe, fieramente lamentavanſi,
Spietati, nè riguardo avean di trarre,
E lacerare i lor propri padroni.
Di Deifobo a caſa per le donne
Folleggiante ſen vanno Vliſſe, e 'l bello
Di chioma Menelao, a' fieri lupi,
Ch' an denti, come ſeghe, ſimiglianti,
Che

Aëriae, terreſtreſque, domeſtici comeſſatores,
Cruorem atrum bibentes; horrendum carpſerunt cibum.
Ac aliorum quidem caedem clangor ſpirabat: alii vero latrantes
Iuxta viros hoſtiliter interemtos lugebant,
Immites ipſi, *neque curabant ſuorum dominorum raptores.*
Ad aedes vero Deiphobi mulieroſi
Vlyſſes, & bene comatus Menelaus properant,
Frendentibus lupis ſimiles; qui ſub noctem
Hibernam graſſantes in oves incuſtoditas
Abeunt, ac laborem paſtorum conſumunt.
Ibi duo quamvis exſiſtentes, cum infinitis congreſſi ſunt
Viris hoſtilibus: nova vero excitabatur pugna,
Aliis quidem irruentibus, aliis vero ex alto e thalamo
Iacientibus lapides, & funeſta iacula.
Atqui etiam ſic excelſa capita munientes
Robuſtis galeis, & clypeis circumdantes,

Ir-

Che la notte d'inverno a incuſtodite
Gregge ne van ſpirando ſtrage, e morte,
E de' paſtor divoran la fatica.
Quivi, benchè due fuſſer, con immenſi
Vomin nimici meſcolarſi, e nuova
Si deſtò zuffa; quegli andando innanzi
All' aſſalto, e color d' alto, dal talamo
Gittando ſaſſi, e a preſta morte frecce;
Pur l' orgiglioſe teſte intorriando,
E di forti elmi, e ſcudi raccerchiando

Sal-

Εἰσέθορον μέγα δῶμα· ϗ ἀντίβιον μὲν ὅμιλον,
Θῆρας δειμαλέυς ἐλάων ἐδαΐξεν Ὀδυσσεύς. (1)
Ἀτρείδης δ' ἑτέρωθεν ὑποπτήξαντα διώξας
Δηΐφοβον κατέμαρψε, μέσην κατὰ γαςέρα τύψας·
Ἧπαρ ὀλισθηρῇσι συνεξέχεεν χολάδεσσιν.
Ὣς ὁ μὲν αὐτόθι κεῖτο λελασμένος ἱπποσυνάων.
Τῷ δ' ἕπετο τρομέυσα δορυκτῆτις (2) παράκοιτις,
Ἄλλοτε μὲν χαίρυσα κακῶν ἐπὶ τέρμασι μόχθων,
Ἄλλοτε δ' αἰδομένη· τότε δ' ὀψέ περ, ὡς ἐν ὀνείρῳ
Λαθρίδιον ςενάχυσα φίλης μιμνήσκετο πάτρης.
Αἰακίδης δὲ γέροντα Νεοπτόλεμος βασιλῆα
Πήμασι κεκμηῶτα παρ' Ἑρκείῳ κτάνε βωμῷ,
Οἶκτον (3) ἀπωσάμενος πατρώϊον· οὐδὲ λιτάων
Ἔκλυεν, ὑ Πηλῆος ὁρώμενος ἥλικα χαίτην
Ἠιδέσθ', ἧς ὕπο (4) θυμὸν ἀπέκλασεν, ἠδὲ γέροντος,
Καὶ-

(1) Hunc locum, paucis mutatis, ita restituimus ex Cod. A. (2) δορυκτήτῃ. A. (3) Ita ex Cod. A. (4) Heic quoque facem praetulere A. & B. qui tamen pro ὑπὸ habet ἀπὸ, & pro ἠδὲ, ὐδέ.

Saltar nella gran casa; e la contraria
Turba, che resistenza ne faceva,
E le porte spezzonne spaventose
Vlisse; e altronde Atride perseguendo
L'impaurito Deifobo, chiappollo
Ferendolo nel mezzo al corpo; il fegato
Sparseli colle lubriche minugie.
Sì quivi ei giacque del valor scordato,
E delle maestrie di cavalcare.
Il seguiva tremando la consorte
Coll'asta guadagnata, ora godendo
Del fin delle fatiche dolorose;

Or

Irruperunt in amplam domum Deiphobi: *& obviam quidem turbam,*
V*eluti feras timidas irruens disiecit Vlysses.*
Atrides vero aliunde expavescentem insequutus
Deiphobum comprehendit, per medium ventrem feriens;
Simul effusum est hepar cum lubricis intestinis.
Sic ipse quidem iacebat, oblitus fortitudinis.
Eum autem sequebatur tremens hasta acquisita uxor,
Aliquando quidem gaudens propter fines malorum laborum,
Aliquando vero erubescens: tuncque, sero quamvis, ut in somnio,
Clanculum gemens, carae recordabatur patriae.
Aeacides porro Neoptolemus senem regem Priamum
Malis confectum interfecit apud Herceiam aram,
Pietatem abiiciens paternam: neque preces
Exaudivit, non Pelei videns aequalem comam
Reveritus est, propter quam iram fregit, senique Priamo,

Quam-

Or vergognando; allor come in un sogno,
Con gemiti furtivi, benchè tardi,
Si rammentò della diletta patria.
E 'l vecchio Re l' Eacide Neottolemo,
Ch' era dalle sciagure affaticato,
Vccise presso dell' altare Erceo,
La paterna pietade ributtando;
Nè le suppliche udì; non di Peleo
La coetanea chioma rimirando,
Si vergognò; e ne cacciò la vita,

Di

Καίπερ ἐὼν βαρύμηνις, ἐφείσατο τοπρὶν Α'χιλλεύς·
Σχέτλιος, ἦ μὲν (1) ἔμελλε καὶ αὐτόποτμος ὁμοίως
Ε῎σσεσθαι παρὰ βωμὸν ἀληθῦς Α'πόλλωνος,
Υ῞στερον, ὁππότε μιν ζαθέυ δηλήμονα νηῦ
Δελφὸς ἀνὴρ ἐλάσας ἱερῇ κατέπεφνε μαχαίρῃ.
Η῾ δὲ κυβιστήσαντα διηερίων ἀπὸ πύργων
Χειρὸς Ο'δυσσῆος ὀλοὸν μέλος (2) ἀθρήσασα
Α'νδρομάχη, μινύωρον ἐκώκυσεν Α'στυάνακτα.
Κασσάνδρην δ' ἤσχυνεν Ο'ϊλῆος ταχὺς Αἴας,
Παλλάδος ἀχράντοιο θεῆς ὑπὸ γοῦνα πεσῦσαν.
Η῾ δὲ βίην ἀνένευσε (3), ἡ τοπρόσθεν ἀρηγὼν
Α'νθ' ἑνὸς Α'ργείοισιν ἐχώσατο πᾶσιν Α'θήνη.
Αἰνείαν δ' ἔκλεψε καὶ Α'γχίσην Α'φροδίτη,
Οἰκτείρυσα γέροντα καὶ υἱέα· τῆλε δὲ πάτρης
Αὐσονίην ἐπένασσε· θεῶν δ' ἐτελείετο βυλή,

Ζη-

(1) ἦ μὲν ἔβαλλε καὶ αὐτῷ πότμος ὁμοῖος Ε῎σπεσθαι παρὰ βωμὸν ἀλαθέος Α'πόλλ. κ. λ. A (2) βέλος A. ita enim videtur posse legi. (3) ἀνένευσε θεὴ τοπρόσθεν ἀρηγὼν, Α'νθ' ἑνὸς Α'ργείοιο δ' ἐχώσατο, κ. λ. A.

Di quel vecchio, cui pure in prima Achille
Risparmiò, benchè d' ira acerbo, e grave;
Infelice: ei dovea pur similmente
La stessa morte aver presso l' altare
Del veritiero Apollo, poscia, quando
Lui guastatore del divino tempio
Vn uom di Delfo trapassando uccise
Col sagrato cultello. E dalle torri
Aeree tombolante giù per mano
D' Vlisse, il miser corpo riguardando,
Andromaca, il bambino Astianatte,

Si

Quamvis vehemens exsistens, pepercit antea Achilles:
Miser, debebat utique & ipse similiter eodem fato
Perire apud aram veracis Apollinis
Postea. quando ipsum divini ut hostem templi,
Delphicus vir irruens, interfecit sacro gladio.
Ipsa vero praecipitatum de altis turribus
Manu Vlyssis miserum filium conspicata
Andromache, parvum lugebat Astyanacta.
Cassandram vero stupravit Oileus fortis Aiax,
Ad genua procidentem Palladis castae deae.
Ipsa autem vim renuit, & antea auxiliatrix,
Propter unum Graecis succensuit omnibus Minerva.
Ceterum Aeneam & Anchisen sustulit clam Venus,
Miserata senem & filium: procul vero a patria
Italiam habitare fecit; ac deorum sic perficiebatur decretum,

Iove

Sì ne piagneva, ed ululava forte,
Cassandra svergognonne d'Oileo
Il ratto Aiace, rifuggita sotto
Le ginocchia di Palla intatta Dea.
La forza ella non volle, e rifiutolla;
E quella ch'era in pria difenditrice,
Con tutti, per un sol, crucciossi Argivi;
Vener di furto trasse Enea, e Anchise;
Compassionando 'l vecchio, ed il figliuolo,
E lungi dalla patria abitar fello
L'Ausonia; e degl'Iddii il voler compiessi,

Gio-

Ζηνὸς ἐπαινήσαντος, ἵνα κράτος ἄφθιτον εἴη
Παισὶ καὶ υἱωνοῖσιν ἀρηϊφίλης Ἀφροδίτης.
Τέκνα δὲ καὶ γενεὴν Ἀντήνορος ἀντιθέοιο
Ἀτρείδης ἐφύλαξε, φιλοξείνοιο γέροντος
Μειλιχίης προτέρης μεμνημένος, (1) ἠδὲ τραπέζης
Κοινῆς, (2) ἥ μιν ἔδεκτο γυνὴ πρηεῖα Θεανώ.
Δειλὴ Λαοδίκη, σὲ δὲ πατρίδος ἐγγύθι γαίης.
Γαῖα περιπτύξασα κεχηνότι δέξατο κόλπῳ·
Οὐδέ σε Θησείδης Ἀκάμας, οὐδ' ἄλλος Ἀχαιῶν
Ἤγαγε ληΐδιην· ἔθανες δ' ἅμα πατρίδι γαίῃ.
Πᾶσαν (3) δ' οὐκ ἂν ἔγωγε μόθου χύσιν ἀείσαιμι.
Μουσάων ὅδε μόχθος· ἐγὼ δ' ἅπερ ἵππον ἐλάσσω
Τέρματος ἀμφιέλισσαν ἐπιψαύουσαν ἀοιδήν.
Ἄρτι γὰρ ἀντολίηθεν ἀπόσσυτος Ὠκεανοῖο,
Ἠρέμα λευκαίνουσα κατέγραφεν ἠέρα πολλὴν
Νύκτα διαῤῥήξασα μιαιφόνον ἱππότις ἠώς.

Οἱ

(1) Pro μεμνημένος A. habet χάριν, cum metri tamen iactura. (2) Κείνης. A. (3) Sensus hoc loco videtur aliquantulum abruptus; pleniorem efficiunt Mss. addito sequenti versiculo:

Κιρνάμενος τὰ ἕκαστα καὶ ἄλγεα νυκτὸς ἐκείνης,

cum hoc tamen discrimine, quod in Cod. A. praecedit, in B. sequitur versum 652. qui praeterea pro Κιρνάμενος habet Κρινάμενος.

Giove approvante; acciocchè sia podere
Immortale a' figliuoli, ed a' nipoti
Di Venere diletta a Marte. E i figli,
E la stirpe d'Antenore divino
Atride custodì, della primiera
Dolcezza sovvenendosi del vecchio
Carezzator degli ospiti, e comune
Tavola, dove il riceveo la moglie

Cor-

Iove id approbante: ut imperium aeternum eſſet
Filiis & nepotibus Martiae Veneris.
Liberos vero & familiam Antenoris divini
Atrides ſervavit, hoſpitalis ſenis
Recordatus humanitatis prioris, & menſae
Communis, qua ipſum excepit uxor blanda Theano.
Te vero, miſera Laodice, prope patriam terram
Terra complexata, biante ſuſcepit ſinu.
Neque te Theſides Acamas, neque alius Graecorum
Abduxit captivam: mortua ſed es cum patria terra.
Non iam ego omnem belli tumultum poſſem canere:
Muſarum is labor eſt: ſed, quaſi equum, impellam
Cantionem terminum undequaque contingentem.
Iam enim ab oriente proruens Oceano
Paullatim albeſcens deſcripſit multum aëris
Aurora equeſtris, noctem diſſipans funeſtam.

Corteſe Teanone. Laodica
Infelice! te preſſo alla paterna
Terra, la terra ricevè abbracciando
Nel ſeno ſpalancato; nè il Teſide
Te Acamante, o altri degli Achei
Preda menò; e moriſti colla patria.
Tutto non già canterei io il ſeguito
Della guerra; che queſta è delle Muſe
Fatica. Or qual Cavallo, io caccio e ſpingo
Il canto, che la meta omai ne tocca:
Che poco fa nell'Oriente uſcita
Dall' Oceano dolcemente l'aria
Molta imbiancando, la dipinſe tutta,
E la notte macchiata d'omicidi
Squarciata à già la cavalcante Aurora.

Οἱ δ' ἐπαγαλλόμενοι πολέμου ὑπεραυχέϊ νίκῃ,
Πάντες παπταίνεσκον ἀνὰ πτόλιν, εἴ τινες ἄλλοι
Κευθόμενοι φεύγουσι φόνου πανδήμιον ἄτην.
Α'λλοι μὲν δέδμηντο λινῷ θανάτοιο πανάγρῳ,
Ι'χθύες ὡς ἁλίῃσιν ἐνὶ ψαμάθοισι χυθέντες.
Α'ργεῖοι δ' ἀπὸ μὲν μεγάρων νεοτευχέα κόσμον
Ε'ξέφερον, νηῶν ἀναθήματα· πολλὰ δ' ἐρήμων
Η'ρπαζον θαλάμων κειμήλια· σὺν δὲ γυναῖκας
Ληϊδίας σὺν παισὶν ἄγον ποτὶ νῆας ἀνάγκῃ.
Τείχεσι δὲ πτολίπορθον ἐπὶ φλόγα θωρήξαντες,
Ε'ργα Ποσειδάωνος ἴῃ συνέχευον ἀϋτμῇ.
Αὐτοῦ καὶ μέγα σῆμα φίλοις ἀςοῖσιν (1) ἐτύχθη
Ι'λιος αἰθαλόεσσα· πυρὸς δ' ὀλεσίπτολιν ἄτην
Ξάνθος ἰδὼν, ἔκλαυσε γόων ἁλιμυρέϊ πηγῇ. (2)
Οἱ δὲ Πολυξείνης ἐπιτύμβιον αἷμα χέοντο, (3)
Μῆνιν ἱλασσόμενοι τεθνειότος Αἰακίδαο.

Τρωϊά-

(1) αὐτοῖσιν. A. (2) Inter hunc, & ſequentem, alius inſeritur verſus in A. nimirum:

Ἡφαίςῳ δ' ὑπόεικεν ἀτυζόμενος χόλον Ἥρης.

(3) χέαντες. A. χαίοντες. B.

E quelli feſteggiando dell' altera
Vittoria della guerra, per cittade
Guardavan tutti, ſe alcuni altri aſcoſi,
La pubblica diſgrazia della morte
Fuggono; ed altri domi eran da rete
Di morte, ch' avea preſi tutti al giacchio,
Quai peſci ſteſi ſu marine arene.
Gli Argivi dalle caſe il freſco ornato
Via ne portavan, regali di templi;
E dall' abbandonate ne rapiano
Camere, gioie, e robe prezioſe:

E in-

Ipsi vero Graeci *exsultantes gloriosa victoria belli,*
Omnes lustrabant per urbem, si qui alii
Latentes fugerent communem caedis calamitatem.
Alii quidem vincti fuerant laqueo universali mortis,
Quemadmodum pisces fusi in marinis litoribus.
Graeci autem ex aedibus recentem ornatum
Efferebant, templorum donaria: multa ex desertis
Aedibus rapiebant cimelia; simul etiam mulieres
Captivas cum liberis ducebant ad naves violenter.
Contra moenia vero flammam vastatricem armantes,
Opera Neptuni una confuderunt flamma.
Ibi magnum sepulcrum dilectis civibus facta est
Troia incensa. Ignis vero vastatricem noxam
Xanthus intuitus, salso luctus fonte deflevit.
Graeci *vero Polyxenes sanguinem fuderunt ad sepulcrum* Achillis,
Iram placantes mortui Aeacidae.

Tro-

E insieme conduceanne co' figli
Alle navi le prese donne a forza.
Contra le mura armando poi la fiamma
Abbattitrice di città, i lavori
Di Nettunno guastar con una vampa.
Quivi gran monumento a' cittadini
Cari fu fatta la bruciata Troia.
La sciagura del fuoco struggitrice
Delle cittadi rimirando Xanto,
Pianse con fonte di salato pianto.
Quei sul sepolcro il sangue ne versaro
Di Pulissena, per placar lo sdegno
Del morto Achille, e sì traeano a sorte

Τρωϊάδας δὲ γυναῖκας ἐλάγχανον· ἀλλά τε πάντων (1)
Χρυσὸν ἐμοιρήσαντο ϗ ἄργυρον· οἷσι βαθείας
Νῆας ἐπαχθήσαντες, ἐριγδούπου διὰ πόντου
677 Ἐκ Τροίης ἀνόροντο (2) μόθον τελέσαντες Ἀχαιοί.

(1) ἄλλά τι πάντα. A. (2) ἀνάγοντο. A. B.
Τέλος Τρυφιοδώρου ἁλώσεως Ἰλίου. A.
Τέλος τοῦ διηγήματος Τρυφιοδώρου περὶ τῆς Ἰλίου ἁλώσεως. B.

Troianas porro mulieres ſortiebantur: ſed & omnium
Aurum diviſerunt & argentum, quibus profundas
Naves onerantes, per mare graviſonum
677 *E Troia ſolverunt, bello confecto Achivi.*

Le femmine Troiane; e omai di tutti
L'oro tra lor ſpartirono, e l'argento;
De' quai le fonde navi caricando,
Pel mare che rimbomba da lontano,
Moſſer gli Achei da Troia a guerra fatta.

IN TRYPHIODORI POEMA

SELECTAE ADNOTATIONES.

v. 2. Ἔργον Ἀθήνης. Id est, quod fabricaverat faber Epeus, de instinctu Minervae. Tametsi Dictys Cretensis scribat libro 5. historiae belli Troiani, cui ipse spectator interfuit, factum illum equum de consilio Heleni vatis, Priami filii, qui ad Graecos ultro profugerat, exosus Troianorum scelera.

v. 6. Ἤδη μέν. Narratio quae subditur invocationi, cum propositione.

v. 17. νεκρὸν ἑταῖρον. Patroclum intelligit, Achillis sodalem, interemtum ab Hectore. Iliad. π.

v. 18. Ἀντιλόχῳ. Filius fuit Nestoris, interemtus a Memnone, Aethiopum rege. Calaber lib. 2. Παραλειπομένων Homeri.

v. 19. Αἴας. Aiacem Telamonium intelligit, qui seipsum propriis interemit manibus. Vide Sophoclem in Aiace μαστιγοφόρῳ.

v. 22. ἐπιδήμιον ἄλγος. Id est, non tantum lugebant Hectorem, & alios Troianos, praestantes viros interfectos, sed etiam alios belli socios, qui aliunde Troianis auxilio venerant.

v. 25. Σαρπηδόνα. Lyciae regem, natum ex Iove & Laodamia Bellerophontis filia. Iliad. lib. 16.

v. 29. Ῥῆσον μὲν Θρήϊκες. Rhesus Thracum rex fuit, qui subsidio Troianis veniens, prima mox nocte ex itinere defessus, in ipsis tentoriis ab Vlysse ac Diomede est interemtus. Iliad. κ.

v. 30. Μέμνονος. Memnon filius fuit Tithoni (fratris Laomedontis) & Aurorae, rex Aethiopum. Dictys lib. 4. & Odyss. λ.

v. 32. ἀπὸ Θερμώδοντος γυναῖκες. Amazones mulieres ad fluvium Thraciae Thermodontem habitantes. Vide Stephanum de Vrbibus.

v. 39. θεοκμήτων. A deo exstructis. Neptunus namque & Apollo Laomedontis precio conducti, muros Troianos aedificarunt. Iliad. lib. κ. & φ.

v. 44. Εἰ μὴ Δηϊφόβοιο. Deiphobus filius fuit Priami, cui cessit in uxorem Helena, interemto Paride a Philoctete. Eas Deiphobi nuptias cum Helena, quum improbaret Helenus, ait Tryphiodorus ultro confugisse ad Graecos, proditurum ipsis fatum patriae suae; tametsi Dictys lib. 4. & alii etiam quidam, rem aliter gestam commemorant.

v. 54. Ἤθελε καί. Id est, Pyrrhus paratum se Graecis obtulit

cum

cum Vlyſſe ad abripiendum Palladium clam noctu, quo a Troianis ablato fatale erat perire Troiam. Palladium autem ſtatua fuit lignea, caelitus delapſa in templum Minervae, quod Ilus rex Troianus in arce in honorem Minervae aedificavit Dictys lib. 5. Ovid. 5. Faſtor. & lib. 15. Metamorph. Virg. Aeneid. 2.

v. 59. Ἴδης. Mons eſt Phrygiae, non procul a Troia, in quo expoſitus fuit Paris, ſomnio quodam terrifico matris Hecubae: ubi quoque arbiter trium dearum fuit conſtitutus, certantium de formae praeſtantia.

v. 61. Ποίει. Deſcriptio eſt equi fabricati ab Epeo.

v. 74. στόματος ἀνέωξε. Os equi apertum fabricavit propter Graecos, qui in eo abditi fuerant.

v. 81. Σύρετο οὐρή. Id eſt, adfabricarat reliquo corpori caudam prolixam, ad ipſos uſque pedes, ad ipſum uſque cornu demiſſam.

v. 91. κλυτόπωλον. Ita repoſuimus pro κλυτοπώλων, ut conſtaret verſus. Iamotius tamen putat in hac voce ν ante α quieſcere.

v. 95. πορφυρέοισι λύκοισιν. Hoc eſt, ori eius inſeruit frenum variegatum, pulcreque ac affabre elaboratum. Dativum λύκοισι, qui heic abundat, pertinere putat Iamotius ad verſum qui deſideratur.

v. 126. Ἡμῖν θαλπωρεαί. Id eſt, meliorem cauſſam habemus: pugnamus pro defenſione iuſtitiae. Habemus meliora oracula, quam illi, quae nobis deorum praeſentiam & auxilium, ipſis peſtem atque excidium denunciant.

v. 136. ἀμφαγαπῶντες. Id eſt, equum in ſuum exitium in urbem ducentes.

v. 138 Πῦρ ἴδιον. Id eſt, accenſis caſtris cito abite, reditum in patriam ſimulantes, abditi alicubi, donec adventante nocte Sinon ex edito loco prolata face, nos ad occupandam Troiam revocet.

v. 144. Καὶ τότε. Id eſt, nihil tunc vos impediat, quo minus properetis dato ſigno, neque remigantium ceſſatio & mora: neque tenebrae noctis, quae ſaepe hominibus horrorem incutiunt ambulantibus in tenebris, quae per ſe etiam horrendae ac metuendae exſiſtunt: ſed quiſque tunc videat, ut ſe, ſuo genere, ac virtute digna faciat, & praemium eius accipiat partem praedae hoſtium, qua honorari ſolent milites ſtrenui & intrepidi.

v. 156. τοῖος ἔην Ἀχιλλεύς. Hoc eſt, patrem in omnibus referebat.

v. 161. Δηϊφόβου. Cum quo nupta fuit Helena, poſt interfectum Paridem a Philoctete. Virg. 2. Aeneid. Helenam autem per vitam cum quinque maritis nuptam fuiſſe, ſcribit Lycophron.

v. 163. Λοκρὸς. Duo fuerunt Aiaces; alter Aiax Telamonis filius, unde Telamonius dictus eſt; alter Aiax Oilei filius, regis Locrorum.

v. 168.

v. 168. Τεῦκρος. Teucer, frater fuit Aiacis Telamonii, natus quidem ex eodem patre Telamone, sed matre diversa, Hesione scilicet, filia Laomedontis, sorore Priami.

v. 181. ἱππείην ὁλκάδα. Id est, ad equum ligneum, qui ad modum vastae, & amplae navis fuerat exstructus: seu quod traheretur rotis innixus, quemadmodum navis remis impellitur.

v. 189. ὀρειτρεφέος ποταμοῖο. Idest, nivis liquefactae, & cum impetu instar torrentis ex monte, ubi morabantur ferae, delatae.

v. 202. ἐξελάχαινον. Idest, Graeci reliquerunt nudum equum, non tectum, seu circumdatum vallo, ut a Troianis conspici posset, quod quidem ut ita facerent, iusserunt Atridae, Vlyssis sententiam ut potiorem approbantes. Seu, fecerunt id ita Graeci mandato regis, Vlyssis scilicet, qui rex erat Ithacae insulae.

v. 210. Ἀθαμαντίδος Ἕλλης Hoc est, Hellesponti.

v. 211. Μοῦνος δὲ πληγῇσιν. Narratio de Sinone, qui se ipsum ultro plagis adfecerat, deformato corpore suo, ut eo citius persuaderet Troianis, quo equum illum ligneum in urbem reciperent.

v. 226. Μήτηρ πυρὸς Ἥρη. Iuno namque mater est Vulcani, fabri deorum.

v. 227. Ἤδη δὲ Τρώεσσι. Id est, & fumus ipse sublatus ex incendio castrorum, ac versus urbem a vento delatus, & fama sub crepusculum matutinum, nunciabant hostes arrepta fuga castra incendisse.

v. 255. παλαιῶν. Alii pro παλαιῶν, putant deesse γεραιῶν, vel aliud quid simile.

v. 263. Φιλοκτήτην. Philoctetes laborum Herculi comes fuerat, a quo moriente arcum cum sagittis acceperat; sine quibus Troiam capi non posse, oraculis praedictum fuerat. Is quum forte letali Herculis iaculo hydrae Lernaeae felle tincto, letaliter pedem vulnerasset, ac Graeci fetorem eius vulneris diutius ferre non possent, in Lemnum insulam missus est; unde postea ab Vlysse, ab exercitu illuc ablegato, reductus fuit. Calab. Lib. 9.

v. 270. Διὸς ἱκεσίοιο. Ἱκέσιος, seu ἱκέσιος Iuppiter, quod supplicum pater ac defensor crederetur, seu ad quem supplices confugiebant.

v. 329. πρόγαμοι. Desponsatae, promissae viris, sponsis: verum nondum nuptae, nondum domum abductae.

Ibid. ἴδμονες Εἰλειθυίης. Idest nuptae, & quae iam pepererant; Lucina namque dea fuit, quam parturientibus praeesse credebat antiquitas, quae & εἰλείθυια, & ἐλευθώ Graecis dicitur, παρὰ τὸ εἰς τικτούσας ἐληλυθέναι.

v. 333. θαλασσαίης μίτρης. Zonae confectae ex preciosa materia aliunde trans mare allatae.

v. 368. ὠδῖνες ὀνείρων. Id est, nunc complebuntur, quae somniis Hecubae praesignificata sunt, quum gravida somniaret, se Paridem facem ardentem parere, qua omnis Phrygia conflagraret.

v. 388. Ἑρκείοιο. Iovem Herceum dixere, cuius ara in medio aedium, praesertim optimatum, erigebatur, ut aedium ac totius familiae columen ac munimentum exsisteret, ἀπὸ τοῦ εἴργειν, id est, ab arcendo, sepiendo, & circumdando. Sunt itaque Hercei dii veteribus, quos Latini *penetrales*, seu *penates* nominant.

v. 406. μάντιν τ' ἀγαθήν. Apollo namque vatem eam fecerat ea lege, ut ipsi suas nuptias polliceretur: quod quum deinde recusasset, suspecta omnia eius vaticinia reddidit: hoc est, ut vera quidem praediceret, ceterum nemo dictis eius fidem haberet.

v. 461. Ἔστειν μέν. Quidam reponendum putant Κλαῖειν μέν. Sed quum iterum idem verbum occurrat versu sequenti, retinendum omnino Ἔστειν.

v. 463. ἐπποίησεν. Alii substituunt εἰς ποίησιν non satis feliciter.

v. 475. ἔθελγε. Scilicet, ut responderet Helenae nominanti & Graecos in equo inclusos, & horum uxores: a quibus quia abfuerant diutius, merito ad ipsarum nomina commovebantur.

v. 628. αὐτόποτμως ὁμοίως. Neoptolemus namque Achillis filius, domum reversus, quum ad templum Delphicum esset profectus, placaturus Apollinem, quem caedis paternae in templo Apollinis ad Troiam a Paride peractae postulaverat, de instinctu Orestis filii Agamemnonis, a Delphicis in templo Apollinis est interemtus, quod crederetur venisse ut hostis, ad id fanum, quod thesauris atque donariis egregie erat instructum atque exornatum, diripiendum.

v. 641. θεῶν δ' ἐτελείετο βουλή. Deorum decretum seu βουλὴ vocat, quod iam olim oraculis praedictum fuerat, Aeneam in Italiam venturum, & posteritatem eius perpetuo regnaturam.

v. 671. Ξάνθος ἔκλαυσε. Id est, etiam inanima miserabantur tam tristem calamitatem Troianae urbis. Fuit autem Xanthus fluvius Troiae vicinus, sic dictus, quod ipsius aqua pota oves rufas efficeret.

IMPRESSVM FLORENTIAE QVAM DILIGENTISSIME

MENSE SEPTEMBRI CIↃ . IↃ . CC . LXV.

IN PERVIGILIO NATIVITATIS DEIPARAE

FELICITER.